

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická

Bakalářská práce

2018

Mgr. Petra Páníková

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ KULTURY

**PŘÍPRAVA A REALIZACE HUDEBNĚ DRAMATICKÉ
POHÁDKY**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Mgr. Petra Páníková

Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Marie Slavíková, CSc.

Plzeň, 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni 10. dubna 2018

.....

vlastnoruční podpis

Dovoluji si poděkovat paní doc. PaedDr. Marii Slavíkové, CSc. za odborné vedení a cenné připomínky při realizaci bakalářské práce. Dále také celé své rodině a přátelům za podporu a pomoc při studiu.

Originál zadání práce (student obdrží od svého vedoucího práce).

Obsah

ÚVOD	3
1 HUDEBNÍ VÝCHOVA V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	4
1.1 Hudební vývoj dítěte předškolního věku	4
1.1.1 Kojenecké a batolecí období	4
1.1.2 Období navštěvování mateřské školy	6
1.2 Soubor hudebních činností	7
1.2.1 Pěvecké činnosti.....	8
1.2.2 Poslechové činnosti.....	9
1.2.3 Instrumentální činnosti	9
1.2.4 Hudebně pohybové činnosti	10
2 DRAMATICKÁ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE	12
2.1 Význam tvořivé dramatiky	12
2.2 Metody a techniky dramatické výchovy	14
3 POHÁDKA	17
3.1 Kouzlo pohádky v předškolním období	17
3.2 Typologie pohádek	18
3.3 Hudebně dramatická pohádka	20
4 HUDEBNĚ DRAMATICKÁ POHÁDKA „ O KOBLÍŽKOVÍ“	21
4.1 Cíl a záměr námětu	21
4.2 Pojetí hudebně dramatické pohádky „O koblížkovi“ v souladu s cíli RVP PV	22

4.3	Náměty na hudebně dramatické činnosti	25
4.3.1	Metodický přehled	25
4.3.2	Obsah metodiky.....	25
4.3.2.1	Motivační část.....	26
4.3.2.2	Vstupujeme do pohádky	28
4.3.2.3	Na návštěvě v chaloupce.....	29
4.3.2.4	Koblížek jde do světa.....	33
4.3.2.5	Zazvonil zvonec, pohádky je konec	49
4.4	Realizace programu a reflexe	50
4.4.1	Podmínky a materiálové vybavení	50
4.4.2	Realizace hudebně dramatické pohádky	50
4.4.2.1	Průběh a hodnocení hudebních činností	51
4.4.2.2	Průběh a hodnocení dramatických činností.....	55
4.4.2.3	Celkové zhodnocení	58
ZÁVĚR	.....	59
RESUMÉ	.....	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	.....	61
PŘÍLOHY	.....	I

ÚVOD

Integrace vzdělávacích oblastí je jedním z hlavních cílů současného pojetí výchovně vzdělávací práce v mateřské škole. Tematické celky ve školních vzdělávacích programech umožňují dětem poznání reálného světa a jeho zákonitostí, zároveň jim nabízí i pohled do říše imaginární, kde nadpřirozené jevy odporují všem lidským zákonům. Je to sama pohádka, která v dítěti rozvíjí fantazii, představivost, spontánnost, tvořivost, prosociální chování, a ve které dítě může nalézat samo sebe. Smyšlený příběh nám nabízí ideální možnost propojit činnosti z nejrůznějších vzdělávacích oblastí a rozvíjet tak všechny stránky dětské osobnosti, a to vše prostřednictvím nejpřirozenější činnosti dětí, tedy hry. Tvořivá dramatika je dnes neodmyslitelnou součástí předškolní výchovy a ve spojení s pohádkovým příběhem a hudebními činnostmi tak může přinést dítěti hluboký estetický zážitek.

Teoretickou část jsem rozčlenila do tří hlavních kapitol. V první z nich se zabývám hudební výchovou v mateřské škole. Nastiňuji hudební vývoj dítěte v různých věkových etapách a popisuji 4 základní činnosti této výchovy: pěvecké, poslechové, instrumentální a hudebně pohybové. Druhá kapitola se zabývá vymezením pojmu tvořivá dramatika, jejím významem a základními metodami i technikami, které jsou vhodné pro předškolní věk.

Nedílnou součástí mé práce je třetí kapitola s názvem „Pohádka“, ve které vysvětluji nezastupitelnou funkci smyšlených příběhů v dětském vývoji, stručně nastiňuji jeden z možných způsobů dělení tohoto literárního žánru a objasňuji pojem „hudebně dramatická pohádka.“

Praktická část patří již samotné hudebně dramatické pohádce „*O koblížkovi*“. Pokusila jsem se o vytvoření metodického materiálu v souladu s cíli rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Před několika lety jsem některé z níže uvedených hudebních činností realizovala s dětmi mladšího školního věku v rámci veřejného vystoupení. Pro potřeby předškolních dětí jsem je nyní upravila, obohatila o nové prvky především z oblasti dramatiky a následně je realizovala ve dvou mateřských školách v Plzni. Pohádkový program zahrnuje zábavné a hravé činnosti z oblasti hudební a dramatické, rozvíjí komunikativní dovednosti a logické myšlení a zahrnuje též prvky z oblasti literární i výtvarné. Přispívá tak k celkovému rozvoji osobnosti dítěte.

Cílem mé práce je na základě studia a analýzy odborné literatury i vlastních zkušeností zpracovat metodický materiál využitelný v předškolním vzdělávání jako součást tematických celků, ukázat možnosti propojení pohádkového příběhu převážně s hudebními a dramatickými prvky a následně celý projekt zrealizovat s dětmi předškolního věku.

1 HUDEBNÍ VÝCHOVA V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

1.1 Hudební vývoj dítěte předškolního věku

„Od jakého věku se může dítě těšit zpěvem? Odpověď je jednoduchá: devět měsíců před narozením.“¹

Již prenatální období má vliv na hudební vývoj dítěte. Plod vnímá matčin hlas a zvuky přicházející z vnějšího okolí. To vše se ukládá do jeho paměti a po narození dítě tyto zvuky poznává. Jsou pro něj povědomé a uklidňující. To je důvod, proč matka dokáže utišit své plačící miminko nebo spatří při zpěvu na tváři dítěte úsměv.

1.1.1 Kojenecké a batolecí období

Prvním výkřikem dává novorozenec najevo, že se od tohoto okamžiku stává právoplatným členem lidské společnosti. Křikem vyjadřuje své primární potřeby a očekává, že budou uspokojeny. Křik má různou intenzitu i podobu a matka se velice brzy naučí jednotlivé druhy pláče rozpoznávat. Jedním z nejčastějších způsobů konejšení je chování a houpání doprovázené písničkou, popěvkem nebo jen takovým tichým pobroukáváním na několika tónech. Tyto příjemné chvíle napomáhají k vytvoření silného pouta k jedné osobě, nejčastěji k matce a stávají se základem sociálních vztahů. Příjemná barva matčina hlasu v podstatě miminku říká: *„Nemusíš se ničeho bát, jsem tady, svět je v pořádku.“²* Tato zkušenost ovlivní budoucí život dítěte a umožní mu úspěšné vypořádání se s náročnými životními situacemi.

Podle Františka Sedláka se dítě rodí s určitými předpoklady k rozvíjení hudebních schopností a téměř všechny děti je možné hudebně rozvíjet a vychovávat. Hudební vývoj je neoddelitelnou součástí celkového vývoje lidské osobnosti, souvisí s vlastnostmi člověka a jeho vývojovými psychickými změnami.³

Každé vývojové období nabízí podmínky pro vznik a rozvoj určité hudební schopnosti a je na nás, na učitelích, abychom rozpoznali správnou chvíli a prostřednictvím vhodných pedagogických metod, postupů a činností danou schopnost rozvíjeli.

---

¹ JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál. 2012. s. 13.

² JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál. 2012. s. 17.

³ SEDLÁK, František. VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum. 2013.

Je třeba dítě obklopovat pozitivními motivačními podněty a tím u něj podporovat neustálý zájem o hudební činnosti v rodinném, školním i mimoškolním prostředí.

Dítě dokáže zpracovávat zvukové podněty již několik dní po narození. Na středně silné zvuky reaguje zklidněním a znehybněním, na silné a vysoké pak trhnutím těla a pláčem. Hlasový rozsah novorozence se pohybuje kolem a¹, po čtvrtém měsíci se rozšiřuje směrem k vyšším a hlubším tónům. V půl roce se miminko dokáže radovat ze zvuků, které ho obklopují a snaží se i o vlastní produkci. Při hře na nástroj hýbe rukama a prsty nebo zapojuje celé tělo. První pohyby jsou zcela nezáměrné a nediferenciované, teprve kolem šestého měsíce můžeme pozorovat jejich jistou uspořádanost, která souvisí s citovou reakcí na hudbu (například ve hře „*Paci, paci, pacičky*“). Dítě pozoruje pohyby úst mluvící či zpívající osoby, což urychluje a zpřesňuje jeho hudební vnímání. Pomocí broukání vede dialog s rodiči či sourozenci, nerytmicky si „pozpěvuje“ v rozsahu někdy i větším než jedna oktáva.

Koncem prvního roku života dokáže vnímat muzické faktory řeči (například přízvuk, výrazné akcenty nebo melodii slov). Pokouší se o jejich nápodobu. Rozumí i některým slovům a dokáže je spojit s určitými činnostmi.

V batolecím období je spojení zvuků s koordinovanými pohyby dítěte již přesnější. Na říkadlové melodie a rytmická rozpočítadla reaguje prozpěvováním, tleskáním, pohupy či tlučení do předmětů kolem sebe. Později se objevuje „mluvozpěv“, při kterém dochází ke splnutí řeči s pěveckými pokusy. Dítě napodobuje klesající část melodie, například interval malé tercie, který je charakteristický pro dětské říkanky a popěvky. Stále se jedná spíše o nepřesné rytmicko-melodické pozpěvování, které se teprve kolem třetího roku přibližuje k přesnějšímu zachycení výšky tónů.

U některých starších batolat, která vyrůstají ve velmi podnětném hudebním prostředí, můžeme zaznamenat čistý a rytmicky správný zpěv. Prostřednictvím „vlastních písni“ dítě vyjadřuje své nálady, pocity a představy. Rádo se doprovází hrou na tělo či jinými rytmickými hudebními nástroji. Hlasový rozsah se pohybuje od es¹ do g¹.

Kolem třetího roku se zdokonaluje řečový projev i pěvecká reprodukce. Hlasový rozsah je individuální, převážně se však pohybuje v rozpětí velké tercie.

Objevuje se spontánní zpěv, kterým dítě vyjadřuje své pocity a nálady, operuje s prvními hudebními představami. Vytváří si vlastní melodie („hudební monolog“), nebo obměňuje písni, které slyší ve svém okolí.⁴

---

⁴ ZEZULA Jiří. JANOVSÁKÁ Olga a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN. 1987.
SEDLÁK, František. VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum. 2013. 2. vydání.
KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova. 2002.

1.1.2 Období navštěvování mateřské školy

Po nástupu do mateřské školy je hudební vývoj předškoláka nadále ovlivněn převážně rodinou a jeho nejbližším okolím. Dítě se nově stává součástí dětského kolektivu, ve kterém hudba hraje důležitou roli. Dokáže děti sblížit, učí je vzájemnému soužití a společnému prožívání radosti, podněcuje v nich lásku k domovu, přírodě i ke svým nejbližším. „*Tam dochází ke kvalitativnímu vývoji jeho vnímání a prožívání, proměňám ve způsobech chování i ke zrání celého komplexu jeho osobnostních rysů.*“⁵

Hudební výchova v mateřské škole otevírá dětem cestu k hudbě. Probouzí jejich estetické zájmy, postoje i tvořivé přístupy. Prostřednictvím hudby si děti osvojují a zdokonalují hudební dovednosti, rozvíjí se jejich hudební schopnosti a dochází ke tříbení estetického cítění. „*Dítě se učí hudebně slyšet, hudebně se vyjadřovat, hudebně myslet, porozumět hudebnímu vyjádření a citově je prožívat. Tím se také stává citlivějším, ušlechtilějším, vůči světu otevřenějším, niterně bohatším.*“⁶ Hudba se tak podílí na vytváření harmonicky vyrovnané osobnosti. Hudební výchovu zajišťuje nejen mateřská škola, ale také rodina, média nebo zájmové kroužky. Je důležité, aby všechny výchovné proudy tvořily sjednocený celek, který se vzájemně ovlivňuje a doplňuje. Učitelé mateřských škol by tedy měli mít povědomí o mimoškolní činnosti dětí. Sladit školní výchovně vzdělávací proces se zájmy předškoláků by měl být jeden z hlavních pedagogických cílů každého učitele.

Základem všeho je dětská přirozenost, která se projevuje v touze objevovat, tvořit a něco nového se učit. Dítě je zvědavé a se zájmem reaguje na každý podnět vzbuzující jeho pozornost. Na hudbu začne přirozeně reagovat pohybem (tancem, pohybovou improvizací či hrou na tělo), což je důkazem toho, že hudba dokáže potěšit.

Spontánní činnost dítěte v oblasti motoriky a experimentování s hudebními prostředky poukazuje na fakt, že hudba bezprostředně působí i na dětskou psychiku.

Dítě se seznamuje s rytmickými i melodickými hudebními nástroji, vyluzuje z nich první tóny a později se pokouší i o prozpěvování vlastních jednoduchých melodií. Toto objevitelské období ukazuje na vybavenost dítěte hudebními schopnostmi, které ovlivní jeho budoucí rozvoj. „*Schopnosti jsou individuální vlastnosti, které tvoří předpoklad určitých činností, ale na druhé straně jsou současně těmito činnostmi utvářeny a rozvíjeny.*“⁷

---

⁵ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova. 2002. s. 7.

⁶ ZEŽULA Jiří. JANOVSÁ Olga a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN 1987. s. 9,10.

⁷ ZEŽULA Jiří. JANOVSÁ Olga a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN 1987. s. 17.

V mateřské škole se předně zaměřujeme na schopnosti, které souvisí s hudebním sluchem: schopnost tonálního cítění, schopnost disponovat hudebními představami a schopnosti rytmické. Tyto tři základní složky se navzájem ovlivňují a v každé hudební činnosti by měla být patrna jejich vzájemná spolupráce.

Mezi třetím a čtvrtým rokem rozeznává dítě některé části zvukových podnětů (sílu, výšku, délku nebo barvu). Pohybové projevy jsou bohatší a rytmicky přesnější, dítě zapojuje celé tělo. Hlasový rozsah se u tříletých dětí pohybuje v rozsahu tercie, která leží v rozmezí d^1 a a^1 . Čtyřleté děti mohou mít rozsah šestitónový, ležící v rozmezí jednočárkované oktávy. Postupně se rozvíjí tonální cítění.

U čtyř až šestiletých dětí se zdokonaluje hudební paměť a představivost. Objevují se náznaky hudebního myšlení, dítě začíná srovnávat, rozlišovat a analyzovat. Poznává známou píseň podle zahraného úryvku, dozpívá neúplnou frázi a dokáže pohybem rozlišit charakter hudební ukázky. V důsledku koordinačně přesnějších pohybů, do kterých jsou zapojeny i menší svalové skupiny, jsou pohybové reakce na hudbu rytmicky přesnější. Při hře na dětské hudební nástroje se zdokonaluje intonace i rytmicko-metrické a tonální cítění. Před vstupem na základní školu dokáže většina dětí zazpívat známou píseň v rozsahu šesti tónů čistě. Někteří předškoláci dosahují i sedmi až osmi tónového rozsahu. Utváří se vyšší, střední nebo nižší hlasová poloha.

Je třeba mít neustále na paměti, že hudební vývoj dětí je velmi individuální. Je ovlivněn vrozenými předpoklady, které souvisí s rozvojem hudebních schopností. Důležitou roli zde hraje osobnost dítěte, způsob jeho výchovy a rodinné prostředí. To vše se následně odrazí v jeho hudebním rozvoji.⁸

1.2 Soubor hudebních činností

Hudební výchova v předškolním vzdělávání je realizována činnostmi, které rozdělujeme do čtyř skupin:

- pěvecké činnosti
- poslechové činnosti
- instrumentální činnosti
- hudebně pohybové činnosti⁹

⁸ ZEZULA Jiří, JANOVSÁ Olga a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN 1987.

⁹ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova. 2002.

1.2.1 Pěvecké činnosti

Zpěv je jedním z přirozených komunikačních prostředků člověka s okolím. Lidé si odjakživa písněmi zpříjemňovali každodenní povinnosti a obohacovali tak svůj nelehký život. V mateřské škole by měl být zpěv hlavní doménou všech hudebních činností, neboť přispívá k celkovému rozvoji muzikálnosti dětí. Marie Lišková uvádí celou řadu pozitivních účinků zpěvu na lidský organismus:

- prohlubuje dýchání, které vede k lepšímu prokrvení a okysličení organismu
- zlepšuje kvalitu dětské řeči
- hravou formou motivuje a zklidňuje neurotické či hyperaktivní děti
- vede k lepšímu soustředění, zmírňuje vnitřní napětí a neklid
- podporuje sebevědomí dětí, cvičí paměť, pozornost, rozvíjí představivost a přirozené
- tvůrčí aktivity

Mezi hudebními činnostmi má zpěv zásadní význam, neboť rozvíjí základní hudební (pěvecké) schopnosti, ze kterých vycházíme při výběru písní. Důležitý je jejich tónový rozsah, který je závislý na fyziologických možnostech a dosavadních pěveckých zkušenostech dětí. Hlavní repertoár by měl obsahovat písně jednodušší, které nepřesahují rozsah 5 tónů (kvinty). Písničky většího rozsahu patří již k těm náročnějším. Pro malé děti jsou nejvhodnější písně se stále opakujícím se rytmem a bez jakýchkoliv rytmických složitostí.

Z hlediska hudební formy a melodické obtížnosti volíme písně s jasnou formou, jejichž základem jsou stupnicovité chody nebo obměny durového kvintakordu. Pravidelné členění souvisí s lepším zapamatováním písně.¹⁰

Děti zpívají velmi rády a pro vzbuzení jejich zájmu není potřeba volit složitou motivaci. Nejlepší stimul je sama hudba, tedy učitelkou hezky zazpívaná písnička. Není však nutné, aby paní učitelka podávala profesionální výkon. „*Zpívá-li přirozeně, s odpovídajícím výrazem, je pro děti tou nejlepší zpěvačkou na světě. Mělo by být patrné, že má hudbu ráda, a že věří tomu, co zpívá.*“¹¹

---

¹⁰ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe. 2006.

¹¹ JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál. 2012. s. 23.

1.2.2 Poslechové činnosti

Hudba je všude kolem nás. Slyšíme ji z televize, rozhlasu nebo internetu. Často ji nevnímáme pro její krásu a jedinečnost, ale používáme ji jako doprovodnou kulisu k různým činnostem. Cílem nás pedagogů je tento negativní trend pozměnit a ukázat dětem pravé poslání hudby.

Poslechem děti rozlišují bohatou škálu zvuků a učí se odlišovat barvy tónů. V jednoduchých instrumentálních skladbičkách poznávají hudební nástroje, napodobují způsob hry a získanou zkušenost využívají k vlastní tvořivosti. Starším dětem nabízíme hudební díla, ve kterých se učí rozlišovat jednotlivé hudebně výrazové prostředky. Miloš Kodejška uvádí následující metodická doporučení:

- před poslechem děti zklidnit a snažit se o jejich maximální soustředění
- upřednostnit živou hudbu před nahrávkami
- mladším dětem stručně přiblížit obsah písně či skladby, starší děti vybízet ke slovnímu hodnocení hudebních ukázek
- zařazovat opakovaný poslech skladeb a písní
- zapojit poslech do dalších činností
- začlenit zábavné formy poslechu hudby (střídání skupin dětí při zpěvu a poslechu)¹²

1.2.3 Instrumentální činnosti

Děti rády využívají k hudební produkci nejrůznějších nástrojů. Již v útlém věku si kojenci hrají s chrastítky a znějícími hračkami, prostřednictvím kterých objevují zajímavé zvuky, tříbí si sluchové vnímání a rozvíjí jemnou motoriku. Manipulaci s těmito zvukovými hračkami můžeme považovat za předstupeň hry na nástroj. Její základní význam, který spočívá ve snaze experimentovat, se ztotožňuje s hrou na nástroj v pravém slova smyslu. Touhu po vyluzování zvuků ze znějících předmětů postupně usměrňujeme prostřednictvím hudebních činností.

Hrou na jednoduché nástroje podporujeme v dětech hudební vnímání, smysl pro rytmus a pomáháme jim vyjádřit vlastní pocity i myšlenky. Rozlišováním zvuků, tónů a dynamických kontrastů jim pak rozšiřujeme poznatky o hudbě.

---

¹² KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, 2002.

K hudební produkci využíváme nejčastěji lehkoovladatelné hudební nástroje, nazývané také nástroje Orffova instrumentáře. Z rytmických nejčastěji volíme hůlky, bubínek, tempe-block, tamburínu, drhlo, triangl, činel, prstové činelky, zvonek a rolničky. Děti se seznamují s jejich zvuky a způsobem hry, využívají je k doprovodu dětských písní a říkadel. Mladší děti doprovází ve dvoudobém taktu, starší i ve čtyřdobém. Postupně se učí odpoutávat od slovního rytmu a vnímat rytmus hudební. Z melodických nástrojů využíváme zvonkohru, metalofon a xylofon. Tyto nástroje slouží především k improvizaci, při které rozvíjíme melodiku na pentatonickém základě. Nevznikají tak žádné nelibozvучné disonance, proto může hrát současně i více dětí.¹³

Velmi oblíbeným melodickým nástrojem se v poslední době stává čtyřkanálková foukací harmonika. Hravou formou rozvíjí cit pro rozlišování a určování výšky tónů a umožňuje reagovat na rytmicko- melodické motivy. Starším dětem poskytuje prostor i pro jednoduchou improvizaci.

Ovládá-li učitel hru na hudební nástroj a využívá ho k doprovodu písní či interpretaci hudebních ukázek, stává se pro děti tím nelepším vzorem. V mateřské škole využíváme jako doprovodný nástroj nejčastěji klavír. Výhodou je možnost opory hlasu dětí o melodii písně a usměrňování tempa i dynamiky zpěvu.

1.2.4 Hudebně pohybové činnosti

„Hudebně pohybová výchova zpřesňuje hudební vnímání, podílí se na rozvoji hudebních schopností, zlepšuje pohybovou koordinaci a přispívá k ladnosti a ušlechtilosti pohybu.“¹⁴

Pohyb je jedním z nejpřirozenějších projevů člověka, u dětí pak přirozenou součástí jejich každodenního života. V té nejjednodušší podobě se vyskytuje v dětských hrách a zábavách. Hudebně pohybové činnosti přispívají ke kultivaci pohybového projevu a urychlují hudební vývoj předškoláků. Vedeme děti k vlastním prožitkům, které umocňují jejich estetický zážitek z hudebního díla. Marie Lišková uvádí pozitivní účinky hudebně pohybové výchovy:

- dochází k celkové fyzické uvolněnosti
- napomáhá k vyrovnanosti a soustředěnosti především u psychicky labilnějších jedinců

---

¹³ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe. 2006.

¹⁴ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova. 2002. s. 44.

- rozvíjí schopnost držení těla a kultivovanost pohybu
- rozvíjí motoriku a koordinaci pohybů
- rozvíjí smysl pro rytmus a hudební formu
- rozvíjí schopnost jednoduché pohybové a taneční improvizace

Do hudebně pohybových činností patří držení těla, uvolňovací cviky, jednoduché pohybové prvky, pohybové hry, chůze, běh a poskoky, hra na tělo, tělesná cvičení doplněna hrou na hudební nástroje nebo hrou na tělo, pohyb a hudebně vyjadřovací prostředky (tempo, melodie, dynamika, hudební forma), pohyb a poslech, scénické vyjádření obsahu písní, taneční hry a pohybová improvizace.¹⁵

Cílem těchto činností je neustálé zdokonalování koordinace hudby a dětského pohybu, dále pak postupné odpoutávání se od slovního rytmu a přecházení k rytmu hudebnímu. Předně nabízíme dětem hudbu živou, zprostředkovanou například klavírním doprovodem nebo doprovodem na bicí nástroje Orffova instrumentáře. Využíváme též bohatou škálu hudebních nahrávek.

Uvedený výčet hudebních činností zajišťuje komplexní rozvoj hudebnosti dítěte na základě jeho individuálních možností. Všechny uvedené aktivity se mohou využít i v oblasti dramatické výchovy.

---

¹⁵ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe. 2006.

2 DRAMATICKÁ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Dramatická výchova, která patří do oblasti činnostního učení, je „proces, při němž dochází ke zkoumání a prověřování tématu a vytváření vlastních postojů v konfrontaci s postoji ostatních zúčastněných, a to skrze vlastní prožitek na základě vlastní činnosti.“¹⁶ Využívá prvků divadla a dramatu, čímž se odlišuje od ostatních výchov. Rozvíjí intelekt dítěte, jeho intuici, tvořivost, samostatnost, rozhodnost, empatii, komunikativnost i autentičnost, a to vše na principu hry. Nejedná se o samostatnou složku, ale propojuje činnosti z hudební, výtvarné, literární a tělesné výchovy. Prostřednictvím nejrůznějších způsobů a metod práce poskytuje dětem velký prostor pro samostatné vyjádření, rozhodování a myšlení.

2.1 Význam tvořivé dramatiky

Tvořivá dramatika významně přispívá k všestranné výchově dětí předškolního věku. Rozšiřuje jejich poznání, klade velký důraz na osobnostní a sociální rozvoj, přispívá k budování kladných charakterových vlastností a kolektivních citových vztahů. Jde vstřícným názorům, nápadům, myšlenkám a je nakloněna zajímavým a originálním řešením.

Základem dramatické výchovy je spolupráce a aktivní jednání dítěte s důrazem na jeho vlastní prožitek. Děti poznávají samy sebe a získávají tak zkušenost, která ovlivňuje jejich osobnost a sebedůvěru. Při plánování činností bychom měli této zkušenosti využít, snažit se dětem naslouchat, podporovat jejich nápady a aplikovat je do vlastních pedagogických plánů. Jen tak můžeme vést rozvoj dětské tvořivosti správným směrem. Proto je velice důležité, aby učitel poznal každé dítě ve třídě, seznámil se s jeho schopnostmi, dovednostmi a znalostmi, věděl o jeho problémech a potřebách. Měl by se zamyslet nad způsobem jeho dalšího rozvoje a stanovit míru dopomoci při řešení problémů. Je přirozené, že každý člověk touží po úspěchu a právě prostřednictvím tvořivé dramatiky může učitel toto přání každému dítěti snadno splnit.¹⁷

---

¹⁶ SVOBODOVÁ, Eva. ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál. 2011. s. 9

¹⁷ SVOBODOVÁ, Eva. ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál. 2011. MACHKOVÁ, Eva. *Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole*. Praha: ARTAMA (IPOS). 1992. NOVOTNÁ, Dana. *Tvořivá dramatika v MŠ. Vybrané kapitoly*. Univerzita J.E.Purkyně v Ústí nad Labem. 2010.

Jedním z nejdůležitějších činitelů výchovně vzdělávací činnosti v mateřské škole je pozitivní partnerský vztah mezi učitelem a dítětem „založený na demokratickém pedagogickém stylu, bez mocenské autority, ale s jasnými pravidly, ke kterým jsme dospěli vzájemnou dohodou.“¹⁸ Prostřednictvím efektivní komunikace (užíváním převážně popisného jazyka), pozitivní zpětné vazby, empatie a respektování pocitů, prožitků a názorů dítěte se budují a upevňují vzájemné citové vazby nejen mezi dítětem a pedagogem, ale i mezi dětmi navzájem. „Vytvořit atmosféru, ve které nedochází mezi dětmi ke vzájemnému ubližování, kde se děti respektují a pomáhají si, patří mezi nejvyšší umění učitelky mateřské školy.“¹⁹ Dítě by mělo toto prostředí vnímat jako bezpečný prostor, do kterého se může těšit. Je tedy důležité nabízet mu činnosti, prostřednictvím kterých si buduje pozitivní přístup k sobě samému i k ostatním lidem. Do základní školy si pak odnáší zkušenost, že „já jsem dobrý a svět okolo mě je většinou také dobrý.“²⁰ K získání této zkušenosti přispějeme například i tím, že nebudeme dítě zbytečně kárat nebo ho napomínat a nebudeme k němu přistupovat jako k neschopnému malému dítěti. Naopak. Mělo by vycítit, že věříme v jeho schopnosti, respektujeme jeho názory a dáváme mu čas i prostor pro samostatnost, experimentování a objevování. Jen tak bude samo prahnout po získávání nových zkušeností, vědomostí a dovedností.

Mají-li být dramatické činnosti hrou, neměly by nikdy porušit zásady vztahující se právě ke spontánní dětské hře. Eva Svobodová uvádí dvě z nich, které považuje za nejdůležitější: „Hra je aktivita svobodná, do hry by nikdo neměl být nucen.“²¹ Je na svobodné vůli každého dítěte, zda se do hry zapojí či nikoli. Pokud učitel poskytne dětem možnost volby, a přesto se do hry zapojí většina dětí (nebo dokonce celá třída), je to považováno za znak dobrého pedagoga. Druhá zásada zní: „Hra nepřináší účastníkům žádný hmotný prospěch nebo výhodu.“²² Hrajeme si pro radost a pro dobrý pocit ze samotné hry. Soutěže by se v mateřské škole neměly objevovat, stejně jako hry, ze kterých má dítě nějaký prospěch.

---

¹⁸ SVOBODOVÁ, Eva. ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál. 2011. s. 54

¹⁹ Tamtéž

²⁰ SVOBODOVÁ, Eva. ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál. 2011. s. 25.

²¹ SVOBODOVÁ, Eva. ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál. 2011. s. 49.

²² Tamtéž

V dřívějších dobách si děti hrály v menších či větších skupinách samy bez výrazného dohledu dospělých. Vymýšlely si hry, tvořily pravidla a průběh byl zcela podle jejich představ. Tímto přirozeným způsobem získávaly nové zkušenosti a vytvářely se kolektivní vztahy. S nástupem předškolní výchovy vznikla potřeba stanovit výchovně vzdělávací cíl a cestu, kterou se má dítě ubírat, aby bylo cíle dosaženo. Vznikly nejrůznější pedagogické směry, které více či méně respektovaly potřeby a zájmy dítěte.

Dnešní mateřská škola vytváří prostor pro tvořivé činnosti a spontánní hry dětí. Jedním s cílů je vytvoření rovnováhy mezi omezováním dítěte v uměle vytvořené skupině a svobodným rozvojem jeho osobnosti a jedinečnosti. Tomuto cíli vychází vstříc i Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.²³

2.2 Metody a techniky dramatické výchovy

Podle Hany Švejdrové a Evy Svobodové se metodou rozumí cesta, „*kteřá nás vede k cíli. Je to činnost pedagoga a dětí (někdy shodná, jindy rozlišná), která by nám měla pomoci prozkoumat, ujasnit a vysvětlit některé skutečnosti tak, abychom se posunuli kousek dál k vytčenému cíli nebo cílům.*“²⁴

Metody jsou spojeny s obsahem, různorodými technikami a hrami. Podle Josefa Valenty se technika od metody liší užším záběrem, jedná se o dílčí postup, při kterém následují jednotlivé kroky v přesném pořadí. Při volbě vhodné metody je třeba myslet předně na potřeby žáků, vývojový stupeň jejich myšlení i na jejich zkušenosti a zájmy. Je třeba zvážit, zda nám daný postup pomůže k naplnění cíle, zda odpovídá danému obsahu, formě vyučování a prostředkům, které jsou k dispozici.²⁵

Mezi metody dramatické výchovy v mateřské škole patří **Asociační kruh**, který není typickou dramatickou metodou, neboť postrádá prvky divadla. Používá se například v rámci motivace a nutí děti k zamyšlení. Vybízí je k odpovědi na otázku: „Co si představíš, když se řekne....“

Práce s rekvizitou je velmi užívaná metoda. Při hraní příběhu nebo pohádky nám rekvizita dotváří celkovou představu o dané situaci.

---

²³ MACHKOVÁ, E. *Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole*. Praha: ARTAMA (IPOS). 1992.

²⁴ SVOBODOVÁ, Eva. ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál. 2011. s. 69.

²⁵ MACHKOVÁ, Eva. *Jak se učí dramatická výchova*. Praha: Akademie múzických umění. 2007.

Narativní pantomima spojuje vyprávění nebo zpěv s pantomimickým vyjádřením situací a pomáhá posunout děj. Tato metoda může být i motivačním prvkem k dalším činnostem. Velmi často ji užíváme při pohybovém ztvárnění písní, ale také při popisování určitých dějů. **Simultánní pantomimickou ilustraci** využijeme pak k ilustrování říkadel nebo písniček s funkcí rituálů.

Diskuse je jednou z nejčastěji používaných metod v předškolním vzdělávání. Pokládáním promyšlených a správně formulovaných otázek můžeme vhodně ukončit tematický celek, dojít k určitému závěru a mnohdy i rozluštit problematickou situaci. Otázky, které v průběhu diskuse pokládáme, by měly být otevřené, schopné evokovat dětskou zkušenost a vybízet k dalšímu přemýšlení.

Hra v roli vychází ze spontánní hry předškoláka. Rozdělujeme jí do tří typů. **Simulace** se často využívá v námětových hrách, kdy se děti ocitají ve fiktivní situaci, ale hrají samy sebe. Při **alternaci** se dítě „převtěljuje“ do jiné osoby. Ztvárňuje ji tak, jako by ono samo bylo tou danou osobou. Charakterové vlastnosti postavy jsou většinou v souladu se skutečnými vlastnostmi dítěte. Při **charakterizaci** dítě hraje roli postavy a přebírá i jeho vlastnosti. Na konci hry je důležité roli z dítěte sejmout. Nejčastěji se to děje odložením kostýmu nebo slovním zhodnocením. Pokud dítě ztvárňovalo zápornou postavu, měl by učitel vyjádřit radost z toho, že takové dítě ve skutečnosti není a zdůraznit, že se jednalo pouze o roli.

Své místo si mezi dramatickými metodami nachází i **improvizace**, tedy jednání bez předchozí přípravy a domluvy. Improvizovat mohou děti samostatně nebo ve dvojicích či menších skupinách. Často se setkáváme s pohybovou improvizací.

Ovládat své tělo, zastavit v daný moment a zůstat chvilku stát bez hnutí se děti naučí prostřednictvím **štronza**. Pro některé z nich je zvládnutí této techniky velmi těžké, ale prostřednictvím hry se jí lze naučit.

Technika **živého obrazu** umožňuje zastavit čas a pantomimicky zobrazit danou situaci bez pohybu. Určitým signálem (například cvaknutím nebo úderem do bubínku) **oživlý obraz** zase rozhýbeme a děti mohou v rolích pokračovat ve hře.

Techniky, které nám umožní hlouběji prozkoumat a pochopit myšlení nebo jednání druhé osoby, se nazývají **vnitřní hlasy a horká židle**. Učí nás porozumění, empatickému chování, formulování a sdělování myšlenek.

Postojová osa je hodnotící technika, která nám pomáhá při řešení běžných životních situací nebo při řízených vzdělávacích činnostech.

Reflexe má význam určitého shrnutí a umožní nám ujistit se, zda děti pochopily problém, kterým jsme se zabývali. K reflexi nám mohou pomoci výše uvedené dramatické metody a techniky, například diskuse nebo improvizace na dané téma.²⁶

Tuto kapitolu bych zakončila citátem Evy Svobodové a Hany Švejdové:

„Dramatická výchova není jen předmět či souhrn metod, ale systém osobnostního a sociálního učení, který by měl být vědomě aplikován do všeho, co se v mateřské škole děje.“²⁷

---

²⁶ SVOBODOVÁ, Eva. ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál. 2011.

²⁷ SVOBODOVÁ, Eva. ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál. 2011. s. 127

3 POHÁDKA

Pohádky jsou tou „nejpřirozenější a nejzajímavější cestou za poznáním světa. Dávají dětem víru a naději v dobro, ukazují jim, že je správné za dobro bojovat, chránit slabé a odporovat zlu. Vzájemně si pomáhat a důvěřovat. Nabízejí morální hodnoty bez moralizování.“²⁸ Pohádka má nezastupitelnou funkci v dětském vývoji. Dokáže malému posluchači poskytnout zábavu i napětí, probouzí v něm zvědavost a podněcuje dětskou představivost. Tím napomáhá rozvoji inteligence a poznávacích schopností. Klasická pohádka může být pro děti inspirací a přirozeným východiskem pro jejich kvalitní vzdělávání. Přispívá k rozvoji všech stránek dětské osobnosti a pomáhá naplňovat základní cíle našeho rámcového vzdělávacího programu.²⁹

3.1 Kouzlo pohádky v předškolním období

Ani film, divadelní představení nebo pohádka nahraná na kompaktní disk nenahradí tu chvíli, kdy si maminka, tatínek, babička nebo paní učitelka vyšetří chvíli, přisedne s knihou k malému dítěti a prostřednictvím vyprávění a naslouchání začne vznikat pouto, při kterém „se mezi slovem vypravěče a představivostí dítěte napíná neviditelná šňůrka vzájemnosti, na kterou vyprávění navléká jemné korálky slov.“³⁰

Vněst smysl a řád do nesrozumitelného a pro děti chaotického světa dospělých je základní funkcí pohádek. Děti chápou svět úplně jinak než my, dospělí a dospělí zase těžko pronikají do myšlení malých dětí. A proto zde máme pohádky, které tyto dva světy spojují. „Pohádka svou jednoduchou fabulí, jasnou polarizací dobra zla, pochopitelnými zápletkami a krásou jazyka předvádí chaotický a nesrozumitelný svět před vyvíjející se dětskou duší ve srozumitelných obrazech.“³¹ Dobro a zlo je zde vykresleno ve srozumitelných činech a je zosobněno v jasně čitelných postavách. Aby dítě pochopilo nejednoznačnosti a složitosti, musí nejdříve porozumět protikladům. V tom spočívá morální síla pohádky. Etická funkce je zde zastoupena obrazným jazykem, který je ale tak jednoduchý, že mu všechny děti rozumí. Například „krásná“ znamená určitě dobrá, kdežto „ošklivá“ určitě zlá a špatná. Pohádky srozumitelně předkládají významy různých složitých životních situací.

---

²⁸ SVOBODOVÁ, Eva, ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál. 2011. s. 15.

²⁹ SVOBODOVÁ, Eva, ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál. 2011.

³⁰ ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros. 1990. s. 7.

³¹ ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros. 1990. s. 9.

Děti se tak setkávají s různými problémy, se kterými se mohou v budoucnu potkat a poučují se o možnostech jejich řešení.

Většina klasických pohádek končí dobře (většinou svatbou). Pro psychický rozvoj dětí je tento „pohádkový optimismus“ velice důležitý. Bez něho by svět, který se snaží pochopit, byl smutný. Zároveň ukazuje, jak by tomu mělo být i ve skutečnosti. Kdyby konec nedopadl dobře, dítě by se cítilo citově znepokojené a stresované. Děti potřebují vidět, jak vítězí spravedlnost, aby mohly doufat, že i ony se v životě se spravedlností potkají.

Myšlení předškoláků je konkrétní, obrazné, symbolické a synkretické. Vše kolem nich lze oživit, vše se může dát do pohybu. Cokoliv, co je nové, neočekávané a působí na dětské city, vzbuzuje pozornost.

A to vše mohou dětem poskytnout právě klasické pohádky. Pohádky, které vznikaly kdysi v chudobných světnicích chalup a vychází z bohaté lidské zkušenosti. Zkrátka pohádky, které obohacují nejen děti, ale i nás, dospělé.³²

3.2 Typologie pohádek

Vzhledem k velkému množství druhů pohádek existují i různé možnosti jejich klasifikace. Základní a nejobvyklejší členění je podle jejich původu na pohádky **lidové a autorské**. Tyto dva druhy jsou často kladeny do opozice, ale přitom oba představují stejný žánr a jeden se vyvinul z druhého. Autorská pohádka zachovává žánrová specifika pohádky, avšak na rozdíl od pohádky lidové má již od samého počátku podobu literárního textu a je ovlivněna literárním kontextem své doby. Jako synonyma k pohádce autorské se užívají názvy pohádka umělá nebo moderní.³³

*„Lidová pohádka je epický prozaický žánr ústní lidové slovesnosti, jehož základem je umělecká fantastika nebo podobenství.“*³⁴ Lidová pohádka byla vždy předávána ústně, byla neustále v oběhu, měnila se a posluchači do ní mohli zasahovat. Významnou část pohádkového fondu tvoří **pohádky novelistické, anekdotické, mytologické a legendární**.

---

³² ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros. 1990.

³³ SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR. 1998.

³⁴ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál. 2006. s. 108.

Nejvýznamnější skupinou lidových pohádek jsou však **pohádky kouzelné, neboli fantastické**. Ve fantastické pohádce se objevují síly dobra a zla ztělesňované kouzelnými bytostmi (víla, čarodějnice, drak) nebo věcmi (kouzelný hrneček nebo ubrousek).

Další obsáhlou skupinou jsou **pohádky realistické**, jinak známé jako novelistické. V těchto pohádkách se odehrávají situace, které mají blízko k reálnému životu, přesto jsou však nepravděpodobné a objevují se v nich nadpřirozené motivy. Hlavní hrdina tu musí většinou spoléhat na své schopnosti.

V **pohádkách zvířecích** se v hlavních rolích setkáváme se zosobněnými nebo zlidštěnými zvířaty, která jsou nositeli kladných či záporných lidských vlastností. Tato skupina pohádek má blízko k bajkám a hranice mezi nimi je velmi tenká. Nejvýraznější rozdíl je v tom, že pohádky mají bavit, překvapit důvtipným nápadem a důmyslnou zápletkou ze světa zvířat. Naopak bajka směřuje od samého počátku k poučení a závěrečné moralitě.³⁵

Jaroslav Toman uvádí, že ze zvířecí pohádky se postupně oddělily pohádky pěstounské a kumulativní. **Pěstounská pohádka** má výchovný důraz a mravoučný záměr. Nabádá děti k poslušnosti a odpovědnosti. Dětský hrdina je za své činy po zásluze potrestán a nakonec se většinou i polepší. Příkladem jsou pohádky „*O Smolíčkovi*“ nebo „*O Budulínkovi*“.

Nejmenším dětem jsou určeny **kumulativní pohádky** (řetězovité, stupňovité), mezi které patří například pohádka „*O třech prasátkách*“ nebo „*O veliké řepě*“. Slouží k rozvoji slovní zásoby a paměti. Pro svůj jednoduchý obsah a opakující se jednotlivé pasáže s přidáním dalšího motivu jsou velice oblíbené a pro děti přitažlivé.³⁶ To je hlavní důvod, proč jsem si jednu z nich vybrala pro svůj hudebně dramatický záměr. Většina dětí jistě zná pohádku o malém, kulatém, sladkém pečivu, které uteklo babičce a dědečkovi do lesa, kde se postupně setkává s různými zvířátky, která by si na něm ráda pochutnala. Pohádka „*O koblížkovi*“ má však ještě jednu funkci, a to didaktickou: děti by měly na konci příběhu pochopit, co znamená potrestání za neposlušnost a pyšné chování a zároveň by jim měl tento příběh pomoci naučit se samostatně jednat a rozpoznat nebezpečí. Děti se tak připravují na skutečný život.

---

³⁵ SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR. 1998.

³⁶ TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. České Budějovice: Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích. 1992.

3.3 Hudebně dramatická pohádka

Jak tedy uchopit lidovou pohádku a hudebně i dramaticky ji zpracovat? Základem je oddělení reálného světa od světa fantazie. Děti musí vědět, kde je hranice bezpečného prostředí (mateřské školy) a prostředí, kde je možné všechno (pohádkový svět). K tomu nám poslouží vstupní i výstupní činnost (písnička, básnička nebo zaklínadlo). Vstoupíme-li tedy s dětmi do pohádky, můžeme ji začít pomocí prvků dramatické a hudební výchovy prožívat. Textová, hudební, interpretační i dramatická složka nám umožňuje držet se základní dějové linie. Vybereme hudební materiál a přizpůsobíme ho dětskému věku. Pak už jen zbývá děti správně motivovat a můžeme si začít hrát.

Hra je nejjednodušší a nejpřirozenější způsob, prostřednictvím kterého se děti vžívají do pocitů postav a prožívají jejich emoce. Zážitky ve hře získané pak porovnávají se svými dosavadními zkušenostmi a tím si vytváří představu o tom, co je v životě důležité a jak správně jednat v určitých situacích. To se stává základem jejich hodnotového systému, který se v předškolním věku začíná utvářet. Propojením hudebních, dramatických, ale také výtvarných, literárních a jazykových prvků vedeme děti k tvořivosti a seberealizaci. Poznávají tak samy sebe a objevují nové možnosti projevu.

4 HUDEBNĚ DRAMATICKÁ POHÁDKA „ O KOBLÍŽKOVĚ“

Pohádka „*O koblížkovi*“, vychází z lidové tradice. Na začátku 19. století ji písemně zpracoval František Bartoš ve své *Kytici* z lidového básnictva (viz Příloha č.1). Pohádku dnes vyprávíme nebo předčítáme dětem v nejrůznějších obměnách. K dispozici je i její částečně zveršovaná verze, například v knize Dagmar Koškové „*O chytrém Koblížkovi*“. Jedna z dalších veršovaných podob má název „*O pyšném Koblížkovi*“. Vedle písemné verze ožívá koblížek i v dětských divadelních představeních.

4.1 Cíl a záměr námětu

Cílem mé praktické části je vytvořit metodiku pro učitele mateřských škol, která vychází z lidové pohádky „*O koblížkovi*“. Hudebně dramatické činnosti, které metodika obsahuje, jsem zrealizovala s dětmi předškolního věku ve dvou mateřských školách v Plzni a mohou se stát východiskem pro tvorbu programu využitelného při veřejném vystoupení. Na své pohádkové cestě se děti seznámí s novými písničkami, hudebně pohybovými hrami, vyzkouší si hru na nástroje a zaposlouchají se do hudebních ukázek z prostředí lesa. Všechny tyto činnosti si „na vlastní kůži“ prožijí s ostatními dětmi i učitelkami a budou se při nich řídit svými pocity, zkušenostmi i vědomostmi.

Mým záměrem je:

- pohádku zevrubně prozkoumat a prostřednictvím prožitku dovést dítě k hlubšímu pochopení souvislostí a významů tohoto příběhu
- seznámit děti s charakterem jednotlivých postav, vést je k pochopení smyslu jejich chování
- poskytnout modelovou situaci, v níž se děti setkají s nebezpečím založeným na podvodném chování (zprostředkovat lepší pochopení lstivosti lišky)
- učit se spontánně vstupovat do role pohádkové postavy a akceptovat v takové roli i učitele
- prožít kolektivní radost z dobrého konce pohádkového příběhu, které dětem zprostředkovává poznání, že každý problém se dá vyřešit

4.2 Pojetí hudebně dramatické pohádky „O koblížkovi“ v souladu s cíli RVP PV³⁷

Záměrem každého učitele při výchovně vzdělávací práci v mateřské škole by mělo být rozvíjení dítěte po stránce fyzické, psychické i sociální tak, aby na konci předškolního vzdělávání bylo schopné zvládat nároky a požadavky života. Učitelé by proto měli sledovat při své práci rámcové cíle, které jsou ukotveny v závazném kurikulárním dokumentu RVP PV, který stanovuje rámec vzdělávání pro určitá věková období.

Soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot jsou definovány v podobě klíčových kompetencí, které jsou vyjádřeny výstupy. Jedná se o cílovou kategorii, do které by měla směřovat veškerá výchovně vzdělávací práce v předškolním vzdělávání. Rámcový vzdělávací program vymezuje 5 klíčových kompetencí. Jedná se o kompetence k učení, k řešení problémů, kompetence komunikativní, sociální a personální a kompetence činnostní a občanské. Dobře položené základy klíčových kompetencí se pak mohou velmi pozitivně odrazit v budoucím rozvoji a vzdělávání každého dítěte.

K naplňování vzdělávacích záměrů a dosahování vzdělávacích cílů slouží obsah předškolního vzdělávání, který je uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí. Hudebně dramatická pohádka „*O koblížkovi*“ si nachází své místo v každé z nich:

vzdělávací oblast: Dítě a jeho tělo

dílčí vzdělávací cíle:

- rozvoj pohybových schopností, rozvoj pohybových a manipulačních dovedností
- rozvoj a užívání všech smyslů
- osvojení si poznatků k podpoře zdraví, bezpečí a osobní pohody

vzdělávací nabídka: chůze, běh v prostoru, skoky a poskoky, lezení, změny poloh těla, manipulace s předměty, pomůckami a materiály, dechová a relaxační cvičení, smyslové a hudebně pohybové činnosti, činnosti směřující k prevenci úrazů (hrozcích při hrách a při setkávání s cizími lidmi)

---

³⁷ RVP PV - Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004.

vzdělávací oblast: Dítě a jeho psychika

dílčí vzdělávací cíle:

- rozvoj intelektu, řečových schopností a jazykových dovedností
- rozvoj verbálních i neverbálních komunikativních dovedností
- rozvoj paměti a pozornosti, představivosti a fantazie, tvořivosti a řešení problémů
- posilování přirozených poznávacích procesů a citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování)
- rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě (sebepojetí, sebevědomí, osobní spokojenost)
- rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit

vzdělávací nabídka: řečové, sluchové a rytmické hry, společné rozhovory, komentování zážitků a aktivit, dramatizace, zpěv, hry podporující tvořivost, představivost a fantazii, řešení myšlenkových i praktických problémů, hledání různých možností a variant, aktivity procvičující orientaci v prostoru, činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků, manipulace s předměty, zkoumání jejich vlastností, prohlížení knížek časopisů, činnosti zajišťující spokojenost, radost a pohodu, činnosti vyžadující samostatné vystupování, vyjadřování, obhajování vlastních názorů, rozhodování a sebehodnocení, estetické a tvůrčí aktivity, činnosti zaměřené k poznávání různých lidských vlastností, dramatické činnosti (předvádění a napodobování různých typů chování člověka v daných situacích)

vzdělávací oblast: Dítě a ten druhý

dílčí vzdělávací cíle:

- posilování prosociálního chování ve vztahu k jinému dítěti či dospělému
- vytváření prosociálních postojů (rozvoj tolerance, respektu a přizpůsobivosti)
- rozvoj interaktivních komunikativních dovedností verbálních i neverbálních
- rozvoj kooperativních dovedností

vzdělávací nabídka: komunikační aktivity dítěte s druhým dítětem i dospělým, sociální a interaktivní hry, hraní rolí, dramatické činnosti, hudební a hudebně pohybové hry, kooperativní činnosti ve dvojicích či skupinách, sdílení informací a názorů, aktivní naslouchání druhému, aktivity podporující sblížení dětí a uvědomování si vztahů mezi lidmi, situace, při nichž se dítě učí přijímat a respektovat druhého, poslech pohádek s etickým obsahem a poučením

vzdělávací oblast: Dítě a společnost

dílčí vzdělávací cíle:

- vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách
- rozvoj společenského a estetického vkusu
- rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se)

vzdělávací nabídka: společné hry a skupinové aktivity (námětové hry, dramatizace) umožňující dětem spolupodílet se na jejich průběhu i výsledcích, přípravy a realizace například kulturního programu (vystoupení, besídka), tvůrčí činnosti dramatické, hudební, slovesné, literární podněcující tvořivost a nápaditost dítěte, estetické vnímání a vyjadřování, aktivity přibližující dítěti pravidla vzájemného styku a mravní hodnoty (dobro, zlo, spravedlnost) v jednání lidí

vzdělávací oblast: Dítě a svět

dílčí vzdělávací cíle:

- vytváření povědomí o vlastní sounáležitosti s přírodou
- osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností při spoluvytváření bezpečného prostředí

vzdělávací nabídka: praktické užívání hraček, předmětů a pomůcek, se kterými se dítě setkává, poznávání přírodního okolí, kognitivní činnosti (kladení otázek a hledání odpovědí, diskuse nad problémem, vyprávění, poslech, objevování), poznávání ekosystémů (les)³⁸

---

³⁸ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004.

4.3 Náměty na hudebně dramatické činnosti

4.3.1 Metodický přehled

Integrovaný pohádkový celek postavený na práci s příběhem pro smíšenou skupinu dětí v mateřské škole.

Základní charakteristika tematického celku	<p>Integrovaný tematický celek je nabídkou k dílčím hudebně dramatickým činnostem s dětmi předškolního věku, jejichž východiskem je lidová pohádka. Neposlušný a pyšný koblížek patří k oblíbeným pohádkovým postavám nejmladších dětí. Prostřednictvím situací, v nichž se tento hrdina ocitá, se děti seznámí s různými charakterovými vlastnostmi, dobrými i špatnými. Děti je snadno poznají na základě chování zvířecích hrdinů, s nimiž se koblížek na své strastiplné cestě setkává.</p> <p>Pohádkový program zahrnuje činnosti z oblasti hudební a dramatické, rozvíjí komunikativní dovednosti a logické myšlení a zahrnuje též prvky z oblasti literární i výtvarné. Přispívá tak k celkovému rozvoji osobnosti dítěte.</p>
Doporučené období k zařazení	<p>Blok je vhodné zařadit do období, ve kterém se děti seznamují se situacemi, kdy může být ohrožena jejich vlastní bezpečnost. Setkání s cizím člověkem nemusí být vždy jen příjemné. Lidé mají různé úmysly a je důležité včas rozpoznat nebezpečí a správně zareagovat.</p>
Přibližná délka realizace	3-4 týdny
Věková skupina	Věkově smíšená skupina dětí (3-7 let) – většinu činností je možné sdílet společně, některé aktivity je vhodné realizovat pouze se staršími dětmi

4.3.2 Obsah metodiky

1) Motivační část

- Kdo hledá, najde
- Peču, peču koblížek

- 2) Vstupujeme do pohádky
- 3) Na návštěvě v chaloupce
  - Byl jednou jeden domeček
  - Pec nám spadla
  - Surovinové hrátky
- 4) Koblížek jde do světa
  - Kudy, kudy, kudy cestička do lesíčka
  - Setkání se zajícem
  - Po lesní pěšince
  - Setkání s vlkem
  - Prší, prší, les je mokrý
  - Setkání s medvědem
  - Co to v lese fouká, zvoní, bubnuje?
  - Pozor na lišku!
- 5) Zazvonil zvonec, pohádky je konec

4.3.2.1 Motivační část

Konkrétní cíle pro tuto činnost:

- Osvojit si písničku „ *Spolu jsme se potkali* “
- Posílit prosociální chování ve vztahu k ostatním dětem

Věk: 3-7 let

Popis činnosti:

Stojíme v kruhu a držíme se za ruce. Všichni na sebe vzájemně vidíme, máme stejné postavení. Kruh je symbolem přátelství a říká nám, že všichni chodíme do jedné třídy, patříme k sobě a dohromady si budeme hrát (viz Příloha č.2).

Pohybový doprovod písně:

- 1.– 4. takt: jdeme do středu kruhu
5. – 6. takt: couváme zpět
7. – 8. takt: tleskáme do rytmu

9. – 10. takt: utvoříme z rukou dalekohled

11. takt: rozhlížíme se dalekohledem po třídě

KDO HLEDÁ, NAJDE

Konkrétní cíle pro tuto činnost:

- Vzbudit zvědavost, zájem a radost z objevování
- Do poznávání zapojit všechny smysly
- Vyjádřit myšlenku vlastními slovy

Věk: 3-7 let

Popis činnosti:

Děti si všimají, co je nového na kamarádech, venku i v místnosti. Před příchodem dětí do třídy umístí paní učitelka na skříňku nebo jiné viditelné místo mísu s koblížky zakrytou slabou utěrkou. Jakmile si nádoby někdo všimne, sundáme ji ze skříně a prozkoumáme její obsah prostřednictvím všech smyslů. Nejprve koblížky zkusíme poznat po hmatu. Poté nadzvedneme utěrku a se zavřenýma očima si k pečivu přivoníme. Nakonec kousíček ochutnáme. „Už víte, co je v misce ukryto?“ Zvolíme metodu asocičního kruhu a při podávání nádoby z ruky do ruky děti říkají: „Když se řekne koblížek, napadá mě.....“

PEČU, PEČU KOBLÍŽEK

Konkrétní cíle pro tuto činnost:

- Spolupracovat ve dvojici
- Vytvořit si představu o způsobu pečení koblížku
- Použít ruce jako nástroj k zadělání těsta
- Vnímat, co je příjemné a nepříjemné

Věk: 3-7 let

Popis činnosti:

Paní učitelka vypráví: „Dnes ráno jsem dostala velikou chuť na koblížky, a tak jsem si je upekla. Chtěli byste to také zkusit? Co k tomu budeme potřebovat?“ Děti jmenují mouku, vajíčka, mléko, marmeládu, olej a podobně. Poté utvoří dvojice. Jeden představuje pekaře a z druhého se bude stávat těsto. Budoucí koblížek si klekne na kolena, schoulí se do klubíčka a vyhrbí záda.

Pekař může začít pracovat. Předvádí činnosti, při kterých se lehce dotýká kamarádových zad: vsype mouku, rozklepne vajíčka, hněte, přilévá mléko, rozdrobí droždí, přidá špetku soli a zase hněte. Pak těsto rozválí pomocí imaginárního válečku, kterým přejíždí po zádech kamaráda. Z prstů ruky, které jsou ohnuty směrem do dlaně, vytvoří vykrajovátko a vykrojí 2 kolečka. Jedno z nich naplní marmeládou a přiklopí ho druhým. Nakonec vyválí pěknou kuličku. Následuje pečení v troubě: pekař se na chvíli opatrně překlóní přes koblížek. Konečky prstů pak upečenou dobrotu pocukruje a je hotovo. „Ten krásně voní, to bude dobrota, panečku!“ Poté si děti role vymění.

„A co teď s koblížkem uděláme, když je horký a ještě ho nemůžeme sníst? Měli bychom ho dát na místo, kde by rychle vychladl. Děti, nepřipomíná vám to naše pečení známou pohádku?“

4.3.2.2 Vstupujeme do pohádky

Konkrétní cíle pro následující činnosti:

- Podílet se na vymýšlení různých způsobů přemístění do pohádky
- Pohybem vyjádřit obsah básně
- Osvojit si píseň „*Krajina zázraků*“

Věk: 3-7 let

Popis činnosti:

Paní učitelka: „Vstoupíme tedy do pohádky. Kdo půjde se mnou? Ale jak se tam dostaneme? Poletíme nebo pojedeme? Můžeme tam letět třeba balonem nebo na koštěti jako čarodějnice.“ Zde necháme prostor pro rozvoj dětské fantazie. Všechny nápady jsou zajímavé a možné. „My do naší pohádky však poplujeme na mráčku. Ale kde ho najdeme? No přeci na obloze.“ Podíváme se nad sebe a společně hledáme mráček v doprovodu básničky:

*„Hledáme mráček pro dnešní den,
který se líbí dětičkám všem.
Utrhnu z nebička, z ptačího letu,
už ho tu máme, nebo se pletu?“*

Paní učitelka zahalí všechny děti do velikého kusu bílé látky, který představuje mrak. Společně chytíme jeho okraje a pohybujeme s nimi nahoru a dolů.

Poté se na „mrak“ všichni posadíme a už můžeme odletět do pohádky. A aby nám ta cesta rychleji utekla, tak si s pomocí hry na ozvěnu zazpíváme písničku (viz Příloha č.3).

Tímto způsobem se do pohádky nejen přeneseme, ale pak z ní i vystoupíme. Pozměníme jen několik slov v písničce, drobně upravíme rytmus a z fiktivního světa jsme zase zpátky v našem světě skutečném.

učitelka: Sedněte si za mě do mraků (děti opakují)

učitelka: Odlétám z krajiny zázraků (děti opakují)

učitelka: Odlétám z krajiny, z krajiny zázraků. (děti opakují)

4.3.2.3 Na návštěvě v chaloupce

BYL JEDNOU JEDEN DOMEČEK...

Konkrétní cíle pro následující činnosti:

- Naslouchat zvukům i lidem
- Vyjádřit zvuky hrou na hudební nástroje
- Vnímat a dokázat popsat, co je mi příjemné a nepříjemné
- Vymyslet a zrealizovat stavbu chaloupky
- Spolupracovat, domluvit se a respektovat pravidla činnosti
- Formulovat myšlenky a odpovědět na otázky

Věk: 3-7 let

Popis činnosti:

„Jak to tak v pohádkách bývá, byl jednou jeden domeček a v něm bydlel dědeček.“
Paní učitelka si nasazuje na hlavu klobouk, vstoupí do role dědečka a začíná rozehrávat pohádku. „Ahoj děti, já jsem dědeček z pohádky „*O koblížkovi*“ a vyšel jsem si do lesa na jahody a maliny. Procházky po lese mám moc rád. Vždy tam slyším něco zajímavého.“ Děti zkouší ústy vyluzovat různé zvuky (zpěv ptáků, tančící vítr v korunách stromů, praskání větviček při chůzi v lese a podobně). Lze využít i jednoduché hudební nástroje. Vnímáme, který zvuk je nám příjemný a který nepříjemný. Paní učitelka v roli dědečka pokračuje. „Z malin a jahod vaří babička výbornou marmeládu, kterou pak plní koblížky. A ty já moc rád. Máte také rády koblížky, děti?“

„S babičkou bydlíme v hodně starém domečku a přemýšlíme, že bychom si postavili nový. Ale nevíme, jak by měl vypadat.“

Paní učitelka vystoupí z role a otočí se k dětem: „Víte co, děti, my dědečkovi a babičce pomůžeme a zkusíme jim postavit domeček sami, co říkáte? Jak by měl vypadat? Měl by být malý nebo velký? Co v takovém domečku nesmí chybět?“ Děti rozdělíme do skupin a s využitím různorodého stavebního materiálu budují své domečky a zařizují je nábytkem. „Domeček máme postavený, zavoláme tedy dědečka, ať se přijde podívat, jak se nám to podařilo. Ten bude překvapený!“ Paní učitelka v roli dědečka pochválí děti za pomoc a v každém domečku si chvíli vyzkouší, jaké je v něm bydlení.

Následuje diskuse: „Máte, děti, také babičku a dědečka? Jak vypadají? Kde bydlí? Co rádi dělají? Náš pohádkový dědeček velmi rád chodí na borůvky, ze kterých mu babička dělá výborný koláč. Babička v naší pohádce totiž ze všeho nejraději vaří a peče. Má velikou pec a každý den překvapí dědouška nějakou dobrotou.“

PEC NÁM SPADLA

Konkrétní cíle pro následující činnosti:

- Vyhledat obrázky pece v knihách a časopisech
- Rozumět významu slov a vzájemným souvislostem: co je pec, k čemu nám slouží, kdo je pecař
- Osvojit si písně „*Pec nám spadla (roste)*“ a „*Už je to uděláno*“
- Doprovodit píseň pohybem a hrou na plastové kbelíky
- Sdílet činnosti s ostatními dětmi
- Sdílet radost ze společně vykonané práce

Věk: 3-7 let

Popis činnosti:

„Představte si, děti, co se stalo. Jednou ráno přišla babička do kuchyně a chtěla upéct buchty. Když tu najednou nemohla uvěřit tomu, co vidí. Celá pec jí spadla (na zemi leží dvě oddělené bílé lepenkové krabice). Byla z toho celá nešťastná, protože věděla, že spravit takovou pec není žádná legrace. Děti, víte, jak taková pec vypadá?“ Vyhledáváme obrázky pece v knihách a časopisech. Nabízí se i návštěva muzea nebo pekárny.

„Nejlepší opraváři pecí jsou pecaři. Ale zrovna ten, kterého babička znala, nebyl doma a jeho syn, mladý pecař, to ještě pořádně neumí. Tak co si babička počne, děti? Máte nějaký nápad?“ Děti si jistě vzpomenou na dědečka, který je šikovný a pec hravě spraví. A aby mu to šlo lépe od ruky, zazpíváme mu společně písničku (viz Příloha č.4). Doprovodíme ji jednoduchým pohybem a hrou na plastové kbelíky.

Pohybový doprovod písně:

1. sloka: Na těžkou dobu v prvních čtyřech taktech silně dupneme střídavě jednou a druhou nohou. Poslední čtyři takty doprovázíme točivým pohybem rukou v obou zápěstích (vyjadřujeme tak slova „není“ a „neumí“).

2. sloka: Na první čtyři takty přiložíme ruce k ústům a znázorňujeme volání na dědečka, druhou část písničky doprovázíme pohybem, který vyjadřuje spravování pece kladivem.

„Nástrojový“ doprovod písně: (viz Příloha č.4)

Z různých velkých krabic děti sestavují pec. Snaží se o různé kombinace. Současně zpíváme další sloku písničky „*Pec nám spadla*“.

*„Pec nám roste, pec nám roste,
zbývá už jen chvílka,
pec nám roste, pec nám roste,
brzy bude pečínka.“³⁹*

Společně vybereme variantu, která se líbí většině dětí. Krabice představující části pece, které slepíme k sobě a vyřízneme dvířka pro přikládání dřeva. Teď by si ještě zasloužila nový nátěr a máme hotovo. „Ta je krásná, z ní bude mít babička určitě velikou radost!“ Paní učitelka děti pochválí a za odměnu je naučí novou písničku (viz Příloha č.5).

Pohybový doprovod písně:

Děti stojí čelem do středu kruhu kolem pece a drží se za ruce. Střídají hmyty paží dovnitř a vně s mírným podřepem v rytmu písně.

SUROVINOVÉ HRÁTKY

Konkrétní cíle pro tuto činnost:

- Udržet pozornost při hudební činnosti
- Vyjádřit a udržet rytmus pomocí hry na tělo

Věk: varianta A - C: 3-5 let

varianta A - G: 4-7 let

---

³⁹ SVOBODOVÁ, Eva. ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál. 2011. s. 106.

Popis činnosti:

Jednoho dne odpoledne seděl dědeček ve svém houpacím křesle a povídá: „Babičko, babičko, hlad mám jenom maličko, dám ti mouku, vajíčka, usmaž, prosím, koblížka.“ Ale babička si najednou nemohla vzpomenout, jak se koblížek dělá. „Pomůžeme jí, děti?“ Připomene si, které suroviny se dávají do „koblížkového těsta“. Vybereme z nich mouku (na zem pokládáme mističku s moukou), vajíčko (vedle mouky položíme natvrdo uvařené vejce), mléko (do řady umístíme krabici od mléka), sůl (na konec řady položíme slánku).

A) Rozmístění surovin a rytmická deklamace slov

Suroviny leží vedle sebe v následujícím pořadí:

MOUKA – VAJÍČKO – MLÉKO – SŮL

Společně deklamujeme slova:

mou - ka, va - jíč - ko, mlé - ko, sůl

B) Pořadí surovin se nyní změní:

VAJÍČKO – MLÉKO – MOUKA – SŮL

C) Obtížnější varianta

Těžší situace nastane, umístíme-li sůl doprostřed nebo na začátek řady.

MOUKA – VAJÍČKO – SŮL – MLÉKO

nebo

SŮL – MLÉKO – MOUKA – VAJÍČKO

D) Změna pořadí

Pokud děti toto rytmické cvičení úspěšně zvládnou, můžeme zkusit rychle měnit pořadí surovin tak, aby se nenarušila plynulost deklamace.

E) Hra na tělo

Každé surovině přiřadíme pohyb:

mouka - 2x tlesk

vajíčko – 3x plesnutí do stehů

mléko – 2x plesnutí o hřbet ruky

sůl – 1x úder dlaní o zem

F) Výběr

Společně vybereme jednu z výše uvedených variant, kterou si několikerým opakováním dokonale procvičíme. Postupně odstraňujeme vyslovování názvů surovin, které nám pomáhá k udržení rytmu. Děti si slova opakuji už jen potichu pro sebe.

G) Zpěv písně

Za stálého znění rytmického ostinata začne paní učitelka zpívat první část z hudební pohádky „*O koblížkovi*“ (viz Příloha č.6).

4.3.2.4 Koblížek jde do světa

Konkrétní cíle pro následující činnosti:

- Vyjadřovat své názory a pocity prostřednictvím dramatických metod
- Uplatňovat vlastní zkušenost
- Vcítit se do pocitů druhého člověka
- Pohybem vyjádřit obsah hudební ukázky

Věk: 3-7 let

Popis činnosti:

Zaklínadlem „*Hokus, fokus, fidlibus, v koblížka se proměnit zkus*“ se z každého dítěte stane na chvíli koblížek, který odpočívá na okénku (děti se posadí do svých postavených domečků). „Je vám hezky, chladíte se, díváte se ven z okna a přemýšlíte, jaké je to asi ve světě. Jaký je? Kdo tam žije? Koho byste potkali, kdybyste se tam vydali? A jak tak o tom přemýšlíte, najednou vás napadne, že se do toho světa půjdete podívat.“ Za hudebního doprovodu druhé části pohádky „*O koblížkovi*“ (viz Příloha č.7) a současného zpěvu paní učitelky děti seskočí z okénka a kutálí se po cestičce (koberci).

„Zanedlouho si babička s dědečkem pro koblížek přišli. Ale ouha, koblížek na okně nebyl. Jak jim asi bylo, děti, když zjistili, že se koblížek ztratil?“ Metodou živého obrazu děti vyjádří pocity staříků. Zvuk trianglu živý obraz ukončí a prostřednictvím ožvlého obrazu pak postupně své pocity sdělují ostatním.

Na začátku diskuse paní učitelka pokládá dětem otázky: „Už jste někdy něco ztratily? Jak jste se cítily?“ Děti uplatňují svoji zkušenost a vybavují si nepříjemné situace. Tyto zkušenosti nás inspirují k následující hře. Jeden hráč řekne, kam jde a pro ostatní pak není těžké ho najít. Těžší varianta nastane, když dítě neprozradí svůj úkryt a v doprovodu paní učitelky se schová.

Kamarádi si pak vyzkouší, jak těžké je někoho najít, když nevíme, kde je. Vyvozujeme (připomínáme) pravidlo, že pokud má někdo potřebu se vzdalit (například na toaletu), je potřeba to sdělit paní učitelce, aby neměla strach. Stejně je to i s hračkami a ostatními věcmi. Pokud je budeme vracet na své místo, nemusíme se obávat, že se nám poztrácí.

Prostřednictvím této hry si děti uvědomí pocity pohádkových staříků, kteří jsou velice smutní ze ztráty koblížka. Jeden chlapec se promění ve smutného dědečka a jedna dívka v nešťastnou babičku. Ostatní děti se „přemění“ na myšlenky, které mají starouškové v hlavě. Využijeme techniku vnitřních hlasů: každý postupně přistoupí k jednomu ze staříků, dotkne se ho prstem, chvíli jakoby poslouchá a pak promluví v roli myšlenky (například: „Bojím se, aby koblížek někam nespádl a nezlomil si nohu.“). Děti si tak postupně uvědomí, s jakými nástrahami se mohou ve světě potkat a jaká nebezpečí na ně číhají. Na konci nezapomeneme všechny role s dětmi sejmout.

KUDY, KUDY, KUDY CESTIČKA DO LESÍČKA

Konkrétní cíle pro následující činnosti:

- Uvědomit si krásy přírody
- Připomenout si pravidla chování v lese
- Uplatnit vlastní zkušenost při poznávání lesa
- Vyjádřit obsah písně pomocí pohybu
- Správně a výrazně vyslovovat slova textu říkadla
- Spolupracovat ve dvojici
- Pohybovou improvizací vyjádřit hudební ukázkou
- Správně reagovat na zvuk hudebních nástrojů
- Vyjadřovat se pohybem prostřednictvím narativní pantomimy

Věk: 3-7 let

Popis činnosti:

„Koblížek se kutálí po cestičce rovnou k lesu a po únavném kutálení pokračuje dál pěšky.“ Děti se pohybují po prostoru s překážkami za doprovodu písničky se známou melodií (viz Příloha č.8). Písnička se opakuje tak dlouho, dokud cesta trvá.

„Koblížek došel na okraj lesa a než do něj společně s ním vstoupíme, musíme ho nejprve otevřít.“ Stoupneme si do půlkruhu a pomocí doprovodných pohybů les otevíráme: „*Otevírám les, navštívím ho dnes. Stromy, šišky, pařízky, najdu houby na řízky.*“

*Odemyky tiše, tence, ať nešlápneš na mravence. Otevírám les, navštívím ho dnes.*⁴⁰ Koblížek nikdy v lese nebyl, vše je pro něj nové. Přelézáme, podlézáme a prolézáme lesní překážky (židle, stoly, žebřiny, kostky a podobně.) „Vzpomínáte si, děti na vycházku do lesa?“ Připomínáme si, jak šumí stromy, jak se ohýbají ve větru, jak plují mraky po obloze, jak létají motýli a co dělají květiny. „My si teď jeden mráček z oblohy půjčíme a zkusíme ho trošku povozit.“ Děti vytvoří skupiny a do dlaně vždy jednoho z dvojice vloží paní učitelka malý chomáček bílé vaty představující mráček. Druhý z dvojice umístí dlaň jedné ruky nad vatu tak, aby se jí nedotkl. Dítě držící mráček se začne pomalu pohybovat po místnosti a jeho kamarád se snaží neustále držet svoji dlaň nad mráčkem, aniž by se ho dotknul nebo dlaní uhnul. Role si následně vymění.

Následuje hudební ukázka od Jana Hanuše „*Vteřiny v přírodě*“, část *Les* (viz Příloha č.9). Děti zkusí pomocí pohybové improvizace hudbu vyjádřit.

Následuje oblíbená hra na strom. Zvolíme si symbolické vyjádření tří pojmů doplněné o zvuk určitého hudebního nástroje. Děti se volně pohybují po prostoru. Uslyší-li zvuk činelu, zastavují příslušný pohyb do štronza. Následuje zvuk bubínku a vyřknutí slova kořeny. Každé dítě se postaví do stoje rozkročného s nohama pevně zasazenými do země. Zazní-li činel, pokračuje volný pohyb po prostoru. Zvuk činelu opět pohyb přeruší a děti uslyší zvuk trianglu a slovo kmen. Každý si rychle najde kamaráda a pevně se spolu obejmou. Poslední možností je zvuk tamburíny, kterému patří slovo koruna. Všichni se rychle chytí za ruce a utvoří kruh. Pokyny se rychle střídají stejně jako pohyb v prostoru se zastavením pohybu. Hru později můžeme ztížit tím, že vynecháme slova a změnu oznamujeme pouze pomocí rytmických hudebních nástrojů.⁴¹

Při hře na oživlý strom využíváme pohybovou improvizaci a narativní pantomimu. Děti jsou nyní v roli stromu a v souladu s hudbou paní učitelka komentuje vše, co se se stromem děje. Děti slova vyjadřují pohybem: „*Lehký vánek si pohrává s lístky, vítr pomalu sílí, začíná ohýbat větve stromů a najednou je tu silná vichřice, která ohýbá vaše větve až k zemi, ale vy vše pevně ustojíte. Vítr ustává a je úplně bezvětří. Větvemi se snažíte pohladit slunce, usmíváte se na něj i na všechny stromy kolem sebe. Najednou se vám chce samou radostí tančit, ale pozor, ať se nevyvrátíte ze země.*“

---

⁴⁰ SVOBODOVÁ, Eva. ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál. 2011. s. 94.

⁴¹ Pro mladší děti hru zjednodušíme, zvolíme nejvýše 2-3 pokyny.

SETKÁNÍ SE ZAJÍCEM

Konkrétní cíle pro tuto činnost:

- Spolupracovat s ostatními při osvojování písní a při hudebně pohybových hrách
- Rozdělit si role a respektovat toto dělení
- Zúročovat vlastní zkušenost
- Správně realizovat hudební hry, při kterých dochází k rozvoji hudební představivosti
- Pohybem vyjádřit obsah písně

Věk: 3-7 let

Popis činnosti:

„Koblížek utíká dál po cestičce lesem a za ním pospíchá dědeček, který ho chce dohonit.“ Zazní další ukázka z hudební pohádky „*O koblížkovi*“ (viz Příloha č.10).

„V lese žijí různá zvířátka a náš koblížek právě jedno potkal.“ Paní učitelka si nasadí zaječí ouška a předstírá, že chroupe mrkev. Děti poznávají, že se jedná o zajíce.

Rozdělíme děti na skupinu zajíců a koblížků. Následuje písnička „*Zajíček*“, která je postavena na principu otázky a odpovědi (viz Příloha č.11). První 4 takty zpívají „koblížci“, poslední 4 takty „zajíčci“.⁴²

„Zajíčkoví se koblížek líbil a nejraději by ho hned snědl. A tak na něj vymyslel lest. Rozhodl se, že ho trošičku uhoní. Koblížek pak nebude tak rychlý a zajíček ho může snadno chytit.“ Zajíček zazpívá koblížkovi písničku „*Běžel tudy zajíček*“ (viz Příloha č.12).

Děti se ji naučí napřed celou a následně můžeme část „houpy, houpy“ provést ve hře „*Na ztracenou melodii*“: opakující část písně proběhne pouze v představě a na znamení pak děti plynule pokračují v hlasitém zpěvu. Cvičíme tak jejich hudební představivost.⁴³

Vzhledem k tomu, že píseň je výrazně členěná (po dvojtaktích), můžeme zapojit i „*Hru na štafetu*“. Každá ze 4 skupin zpívá část písně:

Běžel tudy zajíček, (1. skupina zajíčků)

houpy, houpy, (všichni)

nesl pytel žemliček, (2. skupina zajíčků)

houpy, houpy. (všichni)

---

⁴² Mladším dětem ukážeme nástupy zpěvu.

⁴³ Vhodné pro starší děti (od 5 let).

Počkej na mě, zajíčku, (1. skupina koblížků)

houpy, houpy, (všichni)

dej mi jednu žemličku. (2. skupina koblížků)

houpy, houpy (všichni)⁴⁴

Pohybový doprovod písně:

1.část („Běžel tudy zajíček“) – lehký běh ve vázaném kruhu (děti se drží za ruce)

2.část („houpy, houpy“) – stoj čelem do středu kruhu s hmity paží dovnitř a vně s mírným podřepem v rytmu počítacích dob

Zajíc tedy koblížka dostatečně uhonil. Paní učitelka nyní vede dialog mezi koblížkem a zajícem. Nasazením zaječích oušek začíná promluva zajíce, zakrytím obličeje žlutým kolečkem začíná řeč koblížka.

zajíc: „Měsíc tu na tebe čekám.“

koblížek: „A já se tě nepolekám.“

zajíc: „Sním tě, koblížku, sním!“

koblížek: „Umíš-li to, tak si sněz.“

Paní učitelka, v roli koblížka, se pyšně prochází po třídě a zpívá část z hudební pohádky „*O koblížkovi*“ (viz Příloha č.13). Paní učitelka sejme ze sebe obě role a obrátí se k dětem: „Slyšeli jste, děti, co říkal ten namyšlený koblížek? Myslíte si, že by ho zajíc neuměl sníst? Zkusíme to.“

Následuje hra „*Na zajíce*“. Jedno z dětí představující zajíce chodí okolo kruhu v rytmu říkadla „*Vstávej, koblížku, ratata, zajíc ťuká na vrata.*“, který udávají tleskáním nebo pleskáním ostatní děti (koblížci) sedící na zemi v kruhu. Jakmile říkadlo skončí, poklepe zajíc jednomu z dětí na rameno, dotýčný rychle vyskočí a honí zajíce. Zajíc rychle oběhne kruh a vrátí se na volné místo. Koblížek se stává zajícem a hra se opakuje.

PO LESNÍ PĚŠINCE

Konkrétní cíle pro následující činnosti:

- Pohybem vyjádřit obsah písně
- Orientovat se v prostoru a reagovat na zvukový podnět

---

⁴⁴ Mladším dětem ukážeme nástupy zpěvu.

- Chovat se ohleduplně k ostatním dětem, domluvit se s nimi, umět se prosadit i ustoupit
- Rozlišovat různé zvuky
- Manipulovat s kamínky
- Vytvářet jednoduché rytmické struktury
- Spolupracovat a sdílet činnost s ostatními dětmi
- Vyjadřovat hudbu prostřednictvím pohybové improvizace

Věk: 3-7 let

Popis činnosti:

„Koblížek tedy zajíci utekl a kutálí se dál po cestě.“ Děti v roli koblížka válí přes třídu sudy. Zpíváme pozměněný text na známou melodii „*Kudy, kudy, kudy cestička*“ (viz Příloha č.7).

*„Kudy, kudy, kudy cestička od toho zajíčka,
kudy, kudy, kudy cestička od zajíčka.
Nebe je nade mnou, travička pode mnou,
Tudy, tudy, tudy cestička od zajíčka.“*

Písnička doprovází volný pohyb dětí po třídě. Na konci zazní triangel a děti se zastaví na místě. Následuje básnička v podání paní učitelky:

*„Cesty nikdo nedohoní, utíkají tam a zpět,
zvol si jednu a jdi po ní, poznáš celý širý svět.“⁴⁵*

Z papírových pruhů vytvoříme ve třídě složité bludiště s mnoha začátky a křižovatkami. Děti chodí po cestách za doprovodu písničky „*Kudy, kudy, kudy, cestička, od toho zajíčka...*“ a snaží se vzájemně vyhnout na křižovatkách. Jakmile musí některý koblížek zastavit, usedá na zem a odpočívá. Ostatní děti pokračují v chůzi. Jakmile zazní stoupavá melodie zvonkohry, odpočívající „koblížci“ si pomalu stoupnou a pokračují v cestě.

Paní učitelka umístí na cesty kamínky. Každé dítě si najde ty, které se mu líbí. Ohmatá je rukama a zkusí, jaké zvuky vydávají. Zkoušíme, jak kamínky zní, když žbluňknou do vody. „Je rozdíl, když hodíme malý a velký kámen?“

---

⁴⁵ HEVIER, Daniel. *Nevyplazuj jazyk na lva*. Praha: Albatros, 1986. s. 11

Nasloucháme zvuku, který kamínky vydávají, když je dáme dohromady do sáčku a třese s nimi. Zkoumáme, jak se kamínky mění, když je namočíme. Pozorujeme vystupující barvu a kresbu.

Každý drží v ruce dva kamínky. Ťukáním o sebe zkouší vytvořit vlastní rytmickou strukturu, kterou pak předvede ostatním. Vyzkoušíme i „kamínkový orchestr“: Děti vytvoří skupiny nejvýše po 5. Každá si vymyslí svoji rytmickou strukturu, která může být doprovázena i souslovím (například „malinký kámen“). Všechny skupiny začnou najednou hrát své rytmické struktury, snaží se tu svoji udržet mezi ostatními zvuky.

„Stmívá se, les se pomalu ukládá ke spánku, nad oblohu se vyhoupne měsíc. Najednou se objevují víly a začínají tančit na lesním palouku. Koblížek se příkrčí a Rusalky pozoruje.“ Děti mají k dispozici velké množství látek, převléknou se za víly a tančí na hudbu B. Smetany (*symfonická báseň Vltava, část tanec Rusalek*). Díky tenkým látkám se pohybují velice lehce a citlivě jako opravdové víly.

SETKÁNÍ S VLKEM

Konkrétní cíle pro následující činnosti:

- Rytmicky deklamovat slova a sousloví, vytvářet jednoduché nápěvy
- Vyřešit slovní hádanku
- Seznámit se s novými poznatky o vlkovi
- Vyjádřit své myšlenky, názory a pocity
- Vcítit se do pocitů druhého a hledat různé možnosti a varianty řešení problému
- Reagovat na zvukový podnět

Věk: 3-7 let

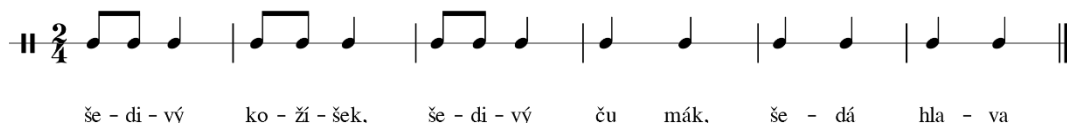
Popis činnosti:

Paní učitelka seznamuje děti s dalším zvířetem, se kterým se koblížek v lese setkává: „Za koblížkem, dědeček, před koblížkem kopeček, za kopečkem ...“⁴⁶
Z hádanky děti poznávají, které zvíře za kopcem čeká. „V zimě žije ve smečkách, do vsi chodí, když má hlad, do chlévů se odváží, ovce, kozy odnáší.“⁴⁷

⁴⁶ Opakuje se část z hudební pohádky „O koblížkovi“ (viz. Příloha č. 9), jen v posledním taktu se mění slova na „šerý vlk“.

⁴⁷ PALANSKÁ, Jana. *Hádanky v prvouce*. Nový Bydžov: J.V. Print, 2001. s. 34.

Na tabuli jsou umístěny obrázky jednotlivých částí těla vlka. Všechny jsou šedivé a děti je rytmicky deklamují pomocí hry na ozvěnu, například:

Paní učitelka vytváří různé nápěvy těchto dvoutaktů a děti je opakují. Hra může mít i obtížnější variantu. Děti samy říkají předměty nebo zvířata se šedou barvou (například šedý mrak, šedá myš, šedivá sukénka) a rytmicky je deklamují nebo vytváří nápěvy.

Paní učitelka se vpraví do role vlka a po čtyřech se prochází po místnosti: „Jsem starý a nemocný a dva dny už jsem neměl nic v tlamě. Ha, někdo se blíží, vidím něco kulatého a voní to až sem. To bude jistě nějaká dobrota.“ Vlk se pomalu přibližuje k dětem, které jsou nyní spolu s druhou paní učitelkou v roli koblížků. Začíná rozhovor:

vlk: „Jsem starý a nemocný, dlouho jsem nejedl. Sním, tě koblížku, sním!“

koblížek: „Tak to těžko, vlku, uteču ti rychle, to já vím.“

vlk: „Stůj, koblížku, ham, ham, ham!“

koblížek: „Kdepak, já už utíkám!“

Následuje diskuse: „Proč chtěl vlk koblížka sníst? Jak se vlk cítil? Zachoval se koblížek správně, když utekl? Mohl koblížek vlkovi nějak pomoci?“ Děti navrhnou různé způsoby, jak se koblížek v dané situaci mohl zachovat (například mu mohl pomoci sehnat jídlo). Přehráváme si různé způsoby řešení a ptáme se dětí na jejich pocity.

Vedeme děti k závěru, že pokud by koblížek vykonal dobrý skutek a vlkovi pomohl, určitě by se pak cítil mnohem lépe on i najezený vlk. Děti vzpomínají na situace, kdy někomu pomohly a vybavují si své pocity.

Následující improvizovaná hra je postavena na kontrastu. Nejprve si společně řekneme, kdy může být vlk šťastný a kdy nešťastný, co ho může trápit a co těšit. Potom realizujeme činnost. Vlk je starý, nemocný a nikdo se s ním nechce kamarádit. Děti stojí v kruhu a ke komu se vlk přiblíží, ten ho odežene pryč.

Dítě v roli vlka prožije pocit odmítnutí. Totéž lze realizovat při uzavřeném kruhu, kde stojí všichni pohromadě a vlka mezi sebe nepustí. Po sejmutí role z dítěte následuje reflexe, kdy se dětí opět ptáme na jejich pocity. Od vlka pak přejdeme k lidem a zahrajeme si na svět šťastných a nešťastných lidí. Paní učitelka hraje na klavír střídavě veselé a smutné melodie a děti se podle nálady pohybují po prostoru.

Po úderu bubínku vytvoří statický obraz šťastného nebo nešťastného člověka. Paní učitelka je obchází a ptá se: „Co se ti, přihodilo, Evičko (maminko, babičko), že jsi tak nešťastná? Co tobě, dědečku?“ Tím si zmapujeme povědomí dětí o tom, co považují za příčinu neštěstí u lidí.

Následuje hra „*Schovávaná před vlkem*“. Seznámíme děti nejprve s agresivním a nepříjemným zvukem, který bude předznamenávat přítomnost vlka. Děti v roli koblížků se kutálí po cestičce. Jakmile uslyší domluvený zvuk, schovají se někde v prostoru, aby je vlk nenašel. Paní učitelka v roli vlka pak hledá koblížky a zlobí se, že nemůže žádné objevit. Uklidňující melodie koblížkům dává pokyn, že už je vlk daleko, prostor je bezpečný a mohou opět vylézt. Hra se opakuje podle přání dětí.

PRŠÍ, PRŠÍ, LES JE MOKRÝ

Konkrétní cíle pro následující činnosti:

- Prostřednictvím narativní pantomimy procházet simulovaným lesem
- Pozorně a s porozuměním textu naslouchat čtené básni
- Rytmicky deklamovat text říkadla
- Pokusit se o hudební tvořivost v hudebně dramatické hře
- Rozlišovat a vyjadřovat hudební kontrast silně x slabě
- Doprovázet hudebně pohybové hry hrou na plastové kbelíky a hrou na tělo
- Vnímat zvuky kolem sebe
- Dramatizovat báseň

Věk: 3-7 let

Popis činnosti:

Koblížek tedy utekl i vlkovi. Prostřednictvím narativní pantomimy se děti v roli koblížka dál prochází lesem. „*Brodí se listím, jdou proti větru, krčí se v dešti, poskakují mezi kalužemi, zvedají pomyslný těžký kámen nebo lehounký lístek – fouknou do něj, zkouší ho udržet ve vzduchu, aby neupadl. Když tu najednou jedna kapka, druhá, třetí. Honem, koblížku, utíkej se schovat! Koblížek si našel úkryt pod muchomůrkou. Tam bude v bezpečí.*“ Vyprávíme si o tom, jak se schovávají lidé před deštěm. Hledáme podobnost mezi houbou a deštníkem.

Nasloucháme básni J. Žáčka: „*Když prší.*“

*„Když prší,
kvetou paraplička.
Když prší voda do ticha,
poslouchej déšť
a zavři víčka.
Když prší,
kvetou paraplička
a každé někam pospíchá.“⁴⁸*

„Představte si, děti, že nám tu ve třídě také vykvetla paraplička.“ Roztáhneme deštníky a děti kolem nich utvoří skupiny. Jeden zástupce z každé skupiny se schová pod deštník, ostatní vytukávají prsty různou intenzitu deště. Mohou se pokusit i o sjednocení rytmu. Následuje rozhovor: „Jak ses cítil pod deštníkem? Byl ti příjemnější slabý deštík nebo silný liják?“

K ťukání na deštník můžeme připojit i básničku s dramatizací:

skupina dětí: „*Ťuká, ťuká deštík, na barevný deštník. Ťuká, ťuká prstíkem, kdo je pod tím deštníkem?*“

dívka pod deštníkem: (vyjde zpod deštníku) „*To jsem já, panenka, točí se mi sukénka* (zatočí se dokola), *běžím, běžím k sluníčku, osušit si sukničku.*“ (běží k papírovému slunci umístěnému ve třídě)

chlapec pod deštníkem: (vyjde zpod deštníku) „*To jsem já, chlapeček, zmácel se mi límeček* (ukazuje smutně na límeček), *běžím, běžím k sluníčku, osušit se trošičku.*“ (běží k papírovému slunci umístěnému ve třídě)

Plastové kbelíky jsou velice vděčnou pomůckou pro znázornění bubnování deště. Slabého deštíku děti docílí lehkým bubnováním prsty o kraj kbelíku, silnější dešť znázorní přídáváním na intenzitě bubnování, k vytvoření dojmu velmi silného deště využijí celou dlaň, kterou bubnují uprostřed kyblíku. Hrom pak znázorní jedním silným úderem do středu kbelíku. Následně může dešť ustávat až do úplného ticha.

Následuje „*Hra na deštík*“. Děti, které představují mráčky, se honí po třídě. Jeden je vítr a do mraků ťuká. Do kterého „píchně“ prstíkem, z toho začne pršet.

---

⁴⁸ ŽÁČEK, Jiří. *Proč se ten kuň tolik směje a další říkanky*. Praha: Fragment, 2014.

Děti mohou začít vytvářet déšť libovolným způsobem. Například začnou zpívat na jednom tónu „kap, kap, kap, kap“ nebo „ťuky, ťuky, ťuky, ťuky“ nebo „prší, prší, prší, prší“, nebo začnou podupávat nohou či vyťukávat rytmus deště prstíky. Déšť sílí, hrajících dětí je čím dál tím víc. Nakonec si zavřou oči a vnímají ten zvuk mohutného deště. Déšť může sílit nebo naopak slábnout. Paní učitelka pomalu obchází všechny děti a postupně se jich dotýká. Koho se dotkne, toho déšť ustane. Tak nakonec přestane pršet úplně, vysvitne sluníčko a je nám zase dobře.

Následuje reflexe z pohybové improvizace a svoji zkušenost s deštěm pak mohou děti i výtvarně ztvárnit.

SETKÁNÍ S MEDVĚDEM

Konkrétní cíle pro následující činnosti:

- Řešit poslechové hádanky
- Orientovat se v prostoru prostřednictvím rytmické chůze
- Vyjadřovat vlastní názory
- Hrát organizovaně na hudební nástroje a reagovat na vizuální podněty
- Udržet pozornost a soustředěnost během činnosti

Věk: 3-7 let

Popis činnosti:

Paní učitelka v roli vypravěče: „Za koblížkem, dědeček, před koblížkem kopeček, za kopečkem ...“⁴⁹ Závěr záměrně nedoplníme a zazní hudební ukázka Vladimíra Rebikova „*Medvěd*“ (viz Příloha č. 14) a děti hádají, které zvíře hudba vyjadřuje.

„Jaký ten medvěd je? Co o něm hudba říká?“ Napodobujeme medvědí těžkopádné pohyby. Snažíme se o rytmickou chůzi, kterou rozvíjíme pravidelnou pulsací. Zařadíme narativní pantomimu: „*Medvěd chodí lesem, tu šlápne na kámen (zazní úder bubínku), tu na klacík (ozvou se ozvučná dřívka), tu tlapou stoupne do louže (cinkne triangel), tu protáhne tlapu hustou travou (zachrastí rumba koule).*“

---

⁴⁹ Opakuje se část z hudební pohádky „*O koblížkovi*“ (viz. Příloha č. 9), jen v posledním taktu se mění slova na „hnědý medvěd“.

Hudební mřížka:

Na podlaze je lepenkou znázorněna mřížka. V každém políčku je umístěn obrázek bubínku, ozvučných dřívěk, triangu nebo rumba koule.

Každé dítě si vybere jeden z výše uvedených rytmických nástrojů a paní učitelka v roli medvěda vstoupí na libovolné políčko v mřížce. Vlastník nástroje, jehož obrázek je umístěn v právě obsazeném políčku, na nástroj jednou zahraje. Medvěd například vstoupí na políčko s obrázkem dřívěk. Děti, které drží tento nástroj, jednou ťuknou dřívky o sebe. Medvěd postoupí na další políčko a ihned zazní zvuk příslušného nástroje. Paní učitelka tak postupuje celou mřížkou, snaží se o plynulost chůze. Později roli medvěda může převzít některé z dětí.

Jiná varianta hry: podle zvuku příslušného nástroje se dítě pohybuje v mřížce. Jeden z hudebníků je nyní dirigentem, který určuje, jaké nástroje se budou ozývat. Dítě v roli medvěda stojí za mřížkou, aniž by vidělo hudebníky i dirigenta. Dirigent určí hráče, který zahraje na svůj nástroj. Úkolem medvěda je správně přiřadit zvuk ke správnému nástroji a vstoupit na příslušné políčko.

Obtížnější forma hry: Dirigent ukáže na dva hráče, kteří zahrají současně na své nástroje. Úkolem medvěda je rozpoznat alespoň jeden z nástrojů a stoupnout si na správné políčko. Pozná-li medvěd oba dva nástroje, pak každou nohu umístí na jedno ze dvou políček.⁵⁰

Následuje rozhovor mezi koblížkem a medvědem. Nasazením medvědího kožichu začíná promluva medvěda, zakrytím obličeje žlutým kolečkem začíná řeč koblížka. Paní učitelka tak střídá obě role.

medvěd: „Já jsem medvěd Medjed, co pět let med nejed. Pět let na tebe čekám!“

koblížek: „A já se tě nepolekám. Chytře jsem se upekl, každému jsem utekl. A tobě, medvěde, taky uteču!“

⁵⁰ Role medvěda a dirigenta v jiné a obtížnější variantě hry je určena pro straší děti (od 5 let).

medvěd: „Sním tě, koblížku, sním!“

koblížek: „Umíš-li to, tak si sněž.“

medvěd: „Stůj, koblížku, ham, ham, ham!“

koblížek: „Ty mě ale nedohoniš, rychle utíkám.“⁵¹

CO TO V LESE FOUKÁ, ZVONÍ, BUBNUJE?

Konkrétní cíle pro následující činnosti:

- Pohybem vyjádřit hudební ukázkou
- Provádět správný nádech do břicha a dlouhý výdech prostřednictvím přípravných cvičení ke hře na foukací harmoničku
- Orientovat se v prostoru a uplatnit vlastní tvořivost při pohybové hře
- Spolupracovat při hudebně pohybové činnosti
- Osvojit si píseň „Komáři se ženili“ a doprovodit ji hrou na foukací harmoničku, plastový kbelík a zvonkohru

Věk: 5-7 let

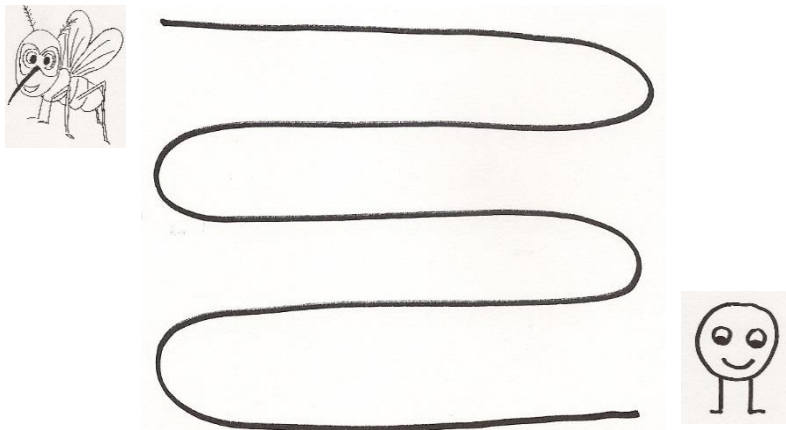
Popis činnosti⁵²

„Koblížek tedy utekl i velkému medvědovi. Prochází dál lesem, je mu dobře, protože pofukuje příjemný větřík.“ Paní učitelka zahraje na varhany hudební ukázkou znázorňující vítr. „Ten vítr odvál všechno listí ze stromů a my se jím za znění rozverně hudby procházíme. Kde se vzal, tu se vzal, vítr k našim nohám zavál pírko od ptáčka, které lesem letělo. Položíme si ho na dlaň a dlouze (co nejdéle) a jemně foukáme do pířka tak, aby nespadlo. Náhle koblížek uslyší dva ptáčky, kteří si povídají. Jeden zpívá vysoko a druhý hluboko.“ Paní učitelka zahraje na harmoniku dva tóny a děti rozlišují, který z nich byl vysoký a který hluboký. Najdeme si v lese klacík a navážeme na něj 4 fáborky z krepového papíru v barvách, které označují jednotlivé tóny na harmonice. Dlouhým výdechem pak děti foukají do příslušných barev. Nejprve na základě slovního „diktátu“, později pomocí fonogestiky (u nohou – červená barva, u pasu – žlutá barva, u očí – modrá barva, nad hlavou – zelená barva).

⁵¹ LADOVÁ, Alena. PROVAZNÍKOVÁ, Věra: *Pohádka o koblížkovi (omalovánky)*. Praha: Riosport, 1995.

⁵² Následující hry plní funkci přípravných cvičení ke hře na čtyřkanálkovou foukací harmoničku, která je založená na výdechovém a sacím proudu. Je laděná v C dur. Děti na ni hrají podle barev nebo dle ukazování výšky tónů podle předem domluvených pravidel. Učí se tak správnému dýchání a procvičují spolupráci mozkových hemisfér. Foukání má pozitivní vliv na prevenci respiračních onemocnění.

„Au, koblížka něco píchlo. Byl to komár. Koblížek pozoruje, jak létá sem a tam. Paní učitelka ukazuje rukou dráhu pohybuujícího se komára, který směřuje ke koblížkovi. Děti po celou dobu letu vydechují ústy, následně pak s pomocí brčka. Totéž zkouší při vyslovení zvuku „bzzz“

S komárem se nyní více seznámíme prostřednictvím komunitního kruhu. „Znáte, děti, komára? Jak vypadá? Dokázaly byste komára předvést?“ Využijeme i obrazový materiál.

Následuje pohybová hra „Na komáry“. Jedná se o honičku, při které dva honiči představují komáry. Ostatní děti volně pobíhají po prostoru. Koho komár píchne prstem do ramene, ten zkamení. Ostatní děti mohou kamarádovi pomoci tím, že ho chytanou za ruku a zazpívají na libovolnou melodii „Honzíku (jméno dítěte), probud' se!“ Kdo by se styděl nebo odmítal zpívat, může vysvobozovat například obětím nebo pohlazením.

Seznámíme děti s písní „Komáři se ženili“ (viz Příloha č.15). Paní učitelka ji celou zazpívá a doprovodí se hrou na klavír. Vysvětlíme neznámá slova (víno, žejdlíček, opili, smrt, pět zlatých...). Pro lepší zažití písňového textu zvolíme bubnování na plastové kbelíky. Každé z dětí má svůj „buben“ a rytmitizuje jednotlivé rýmy v písni: *slaviček x žejdlíček, opili x zabili, v komoře x na dvoře, co ti je x ožije, vybrali x prodali*. Děti se pak mohou střídat v bubnování například po skupinách (děvčata se střídají s chlapci). S dobře zažitou písní můžeme nástrojově pracovat. Doprovodíme ji pomocí foukacích harmoniček (viz Příloha č. 15) a zvonkoher, na které jsou pouze dva kameny – červený „C“ a modrý „G“. Vysvětlíme dětem, že je potřeba paličkou lehce přeskokovat z kamene na kámen přes potůček, který mezi nimi teče a dávat pozor, aby do vody nespady. Na refrén je palička umístěna nad hlavou. Lze ponechat na zvonkohře ještě i hnědý kámen „F“, aby lépe ladil doprovod i v refrénu. Můžeme dětem vysvětlit, že půl sloky je hnědý kámen „ospaluška“(nehraje) a červený a modrý jsou „čilušky“ (hrají). Při refrénu usne modrý kámen a z hnědého se stává „čiluška.“ Nejvíce pracovitý je velký červený kámen.

POZOR NA LIŠKU!

Konkrétní cíle pro tuto činnost:

- Rozpoznat hudební nástroje podle zvuku
- Osvojit si píseň „*Sedí liška pod dubem*“ a doprovodit ji hrou na plastové kbelíky
- Užívat metody dramatické výchovy (metoda vnitřního hlasu, horké židle, postojové osy, reflexe)
- Vnímat rozdíly ve významech slov a pochopit význam slova „ponaučení“
- Řešit myšlenkové a praktické úkoly, hledat různé možnosti a varianty řešení problému
- Prostřednictvím dramatizace ztvárnit různé konce pohádky
- Vyjádřit svůj názor a postoj
- Vcítit se do pocitů druhého
- Vytvořit povědomí o lidských morálních hodnotách

Věk: 3-7 let

Popis činnosti

„Koblížek se kutálí dál po lesní cestičce a dědeček ho neustále pronásleduje: „*Za koblížkem, dědeček, před koblížkem kopeček, za kopečkem čeká liška*“.⁵³ Paní učitelka vezme do ruky rezavý šátek, několikrát s ním zatočí nad hlavou a tím se promění v lišku. „Já jsem liška tulačka, hrozně se nudím, a tak mi nezbyvá nic jiného, než se zabavit písničkou a dvěma hudebními nástroji, na které umím hrát. Jestlipak je, děti, poznáte?“ Paní učitelka zahraje za závěsem na buben a následně na zobcovou flétnu. Následuje píseň „*Sedí liška pod dubem*“, kterou děti doprovází hrou metra na plastové kyblíky (viz Příloha č.16).

Liška spatří koblížek a následuje rozhovor. Nasazením rezavého šátku začíná promluva lišky, zakrytím obličeje žlutým kolečkem začíná řeč koblížka.

liška: „*Stůj, koblížku, já tě sním! Hop koblížku, šup do břicha!*“

koblížek: „*To ti, liško, neradím! Usmažili, nejedli, vidíš, liško, natož ty! Já jsem k světu a ne k snědku!*“⁵⁴

---

⁵³ Opakuje se část z hudební pohádky „*O koblížkovi*“ (viz. Příloha č. 9) se změnou textu v posledním taktu.

⁵⁴BARTOŠOVÁ, Marta. *Sedmero pohádek: pro děti předškolního věku (6 let): zpěv a klavír*. Praha: Panton. 1969.

Pomocí metody vnitřního hlasu se vkrademe lišce do hlavy a prozkoumáme její myšlenky. Paní učitelka je stále v roli lišky a děti představují její myšlenky. „Kdo má nápad na moji myšlenku, přistoupí ke mně, dotkne se mě a vysloví myšlenku nahlas.“ Děti se tedy zamyslí nad tím, co by se mohlo lišce honit hlavou (například: „Ten koblížek je ale voňavý! To by byla svačinka!“).⁵⁵

Pokračuje rozhovor lišky s koblížkem:

liška: „Koblížku, viš, pojd' ke mně blíž.“

koblížek: „Nepůjdu, lištičko, nebo mě sníš.“

liška: „Koblížku, já tě špatně slyším, vyskoč si na můj čumák a řekni mi to ještě jednou do ouška.“

Paní učitelka ze sebe sejme roli lišky a ptá se dětí na význam spojení slov „být mazaný“ a na významový rozdíl mezi „mazaným chlebem“ a „mazanou liškou“.

Následuje porada dětí ve skupinách. Jejich úkolem je poradit koblížkovi, jak by se měl v této chvíli správně zachovat. Svoje stanoviska pak sdělují ostatním dětem. Všichni zvažují vhodnost konkrétních řešení. Některá si mohou děti zahrát prostřednictvím krátkých etud. Snažíme se odpovědět na otázku: „Co si ještě mohla liška vymyslet, aby jí koblížek uvěřil?“ Děti postupně vstupují do role lišky a učiní ostatním návrh, který by mohl koblížka přesvědčit. V závěru je třeba všechny liščí návrhy a sliby prodiskutovat a zvážit, které jsou hodně lákavé nebo přesvědčivé, a proč i přesto je nutné je odmítnout.

Následuje metoda reflexe. Zároveň si děti vzpomínají, jestli už potkaly někdy cizího člověka, který je pod určitou záminkou někam lákal nebo jim cosi sliboval.

„Liška oklamala koblížka, který přes svou pýchu neviděl, co liška zamýšlí. Dědeček byl ale nablízku, lišce vyprášil kožich a vyhnal ji z lesa ven. Jak by to, děti, dopadlo, kdyby dědeček za koblížkem neběžel, a tudíž by mu nemohl pomoci?“ Prostřednictvím improvizace, hry v roli nebo živých obrazů zkusíme sehrát různé konce, tedy i ten nejznámější, kdy liška koblížka sní.

„Koblížek byl tak pyšný, že utekl tolika zvířátkům, a proto neprohlédl liščinu lest. Z toho plyne ponaučení: Pýcha, děti, nepřináší nikdy nic dobrého, raději se jí zdaleka vyhýbejte.“

---

⁵⁵ Metoda vnitřního hlasu je vhodná pro starší děti (od 5 let).

„Liška je teď sama, všechna ostatní zvířátka zůstala v lese. „Jak se teď asi cítí? Myslíte si, že svého chování lituje?“ Otázkami zkusíme děti dovést k poznání, že pokud se někdo nezachová správně a lží oklame druhého ve svůj prospěch, na své chování zpravidla doplatí.

Nyní můžeme použít techniku horké židle. Dítě v roli lišky sedí na židli. Ostatní děti k němu postupně přistupují a ptají se ho na vše, co je napadá. Lišky střídáme, žádné z dětí nesetrvává v této nepříjemné roli dlouho. Na základě odpovědí lišky poznáváme okolnosti, které mohly zapříčinit její chování (například liška byla stará a nemocná a už si nebyla schopna ulovit jídlo sama). „Myslíte si, že by mohl existovat nějaký způsob, jak by to liška mohla napravit?“

„Liška by se chtěla vrátit zpátky do lesa, protože je jí bez ostatních zvířátek smutno. Ale my víme, že umí být vychytralá a dokáže klamat. Ale na druhou stranu svého chování možná lituje a ráda by se vrátila zpět do lesa.“ Použijeme metodu postojové osy a do třídy umístíme strom jako symbol lesa. Děti, které chtějí, aby se liška vrátila zpět do lesa, se postaví ke stromu, ostatní pak ke dveřím. Kdo není rozhodnutý, postaví se napůl cesty. Následuje diskuse, při které zazní například následující otázky:

„Proč nechceš, aby se liška vrátila do lesa?“

„Jak by šlo zařídit, aby mohla liška zpět mezi zvířátka a více už nikomu nelhala?“⁵⁶

4.3.2.5 Zazvonil zvonec, pohádka je konec

Konkrétní cíle pro následující činnosti:

- Osvojit si závěrečnou píseň
- Vyjádřit vlastní myšlenky a názory

Věk: 5-7 let

Popis činnosti

„Dědeček a koblížek se vrátili zpět do chaloupky, kde už na ně netrpělivě čekala babička. Jak asi vypadalo setkání koblížka s babičkou? Myslíte si, že měl dědeček na koblížek ještě chuť?“ Paní učitelka zpívá závěrečnou píseň, děti si ji následně osvojí (viz Příloha č.17).

Následuje závěrečná diskuse s reflexí, při které děti hledají odpovědi na následující otázky:

---

⁵⁶ Metoda horké židle a postojové osy je vhodná pro starší děti (od 5 let).

„Jsou mezi námi lidé, kteří pro svoji namyšlenost nevidí nebezpečí kolem sebe?“

„Jaké ponaučení si tedy z pohádky odneseme?“

„Komu bychom chtěli všechno, co se v pohádce přihodilo, vyprávět?“

4.4 Realizace programu a reflexe

Příběh o koblížkovi jsem v podobě hudební pohádky zrealizovala před několika lety na základní škole v Mělníku s dětmi mladšího školního věku v rámci závěrečného vystoupení 1. tříd. Získané zkušenosti mi pomohly jednotlivé aktivity upravit, obohatit je o dramatické prvky a přizpůsobit je dětem předškolního věku. Výsledný hudebně dramatický program jsem v letošním školním roce uskutečnila ve dvou třídách plzeňských mateřských škol v rámci studentských praxí.

4.4.1 Podmínky a materiálové vybavení

V první třídě, která se nachází v Plzni na Borech, mi bylo umožněno zrealizovat celý program. Děti ve věku od 3 do 6 let se s pohádkou pravidelně setkávaly po dobu 4 týdnů. Velké místnosti mi umožnily realizaci i prostorově náročnějších aktivit. Vybavení třídy bylo bohaté a mohla jsem tak využít mnoho pomůcek, které mi paní učitelky velice ochotně zapůjčily.

Druhá třída, která je součástí vinické mateřské školy, je též věkově heterogenní, navštěvují ji děti od 3 do 7 let. Z časových i prostorových důvodů jsem zde nemohla zrealizovat celou pohádku, vyzkoušela jsem tedy jen některé z výše uvedených činností. Ale i tak to byla velmi cenná zkušenost, která mi pomohla zpřesnit dosavadní představu o možném průběhu a výsledku jednotlivých aktivit.

4.4.2 Realizace hudebně dramatické pohádky

S dětmi předškolního věku jsem vyzkoušela všechny výše popsané hudebně dramatické činnosti. Některé obsahují spíše složku hudební, jiné patří více do dramatické výchovy. V nejedné aktivitě se však tyto dvě výchovně vzdělávací oblasti propojují a rozvíjí tak spolu s jazykovými, literárními, výtvarnými nebo manipulačními činnostmi různé složky osobnosti dítěte.

Hudební činnosti i dramatické metody lze využít v mateřské škole po celý rok v rámci dalších tematických celků a mohou tak pomoci naplnit cíle jednotlivých vzdělávacích oblastí RVP PV.

4.4.2.1 Průběh a hodnocení hudebních činností

Do hudebně dramatického programu jsem zařadila mnoho hudebních aktivit z pěvecké, poslechové, instrumentální i pohybové oblasti. Snažila jsem se o pestrý výběr činností a předkládala je dětem zábavnou formou. Některé z nich jsem začleňovala denně (například zpěv písní), jiné jsem opakovala na přání dětí nebo z důvodu návaznosti dalších aktivit.

Se zpěvem se děti setkávaly každý den. Některé lidové písně znaly již z minulosti (například „*Pec nám spadla*“, „*Sedí liška pod dubem*“ nebo „*Běžel tudy zajíček*“), nebylo tedy třeba výrazně se věnovat jejich nácviku a mohli jsme s nimi hned nástrojově a pohybově pracovat.

V úvodu programu se děti seznámily s novou písní „*Spolu jsme se potkali*“, která při pravidelném opakování s drobnou změnou textu může zastávat funkci rituální a motivační. Každodenní rituály nejsou v současných mateřských školách výjimkou a pravidelně je do svých činností zahrnují i paní učitelky z obou výše zmiňovaných tříd. Kruhový pohybový doprovod písně „*Spolu jsme se potkali*“ nečinil dětem potíže a spolu se zpěvem se nám podařilo navodit příjemnou atmosféru.

Prostřednictvím písně „*Krajina zázraků*“ jsme se přemístili do pohádkového světa a děti pak již netrpělivě očekávaly, co bude následovat.

Při osvojování neznámých písní jsem použila metodu nápodoby, například v písni „*Zajíček*“ nebo hru na ozvěnu v písni „*Komáři se ženili*“. Oba tyto způsoby se mi osvědčily jako velice vhodné i pro nejmladší děti.

Pro lepší udržení pozornosti jsem do programu zařadila i některé pěvecké hry, konkrétně „*Na ztracenou melodii*“ a „*Na štafetu*“. Obě činnosti byly pro děti nové a první pokusy nepatřily k nejzdařilejším. Přechody z hlasitého do tichého zpěvu v představě činily dětem potíže. Zařadila jsem proto následující postup:

- část písně zpívanou v představě říkaly děti šeptem s pomocí vytleskávání rytmu
- následně ji artikulovaly bez použití hlasu opět s pomocným tleskáním
- pak už jen vytleskávaly rytmus, text a melodii si představovaly
- zpívaly ji v představě bez pomocného vytleskávání
- tuto hru jsme upevňovali na dalších již dobře osvojených písních

Během „*Hry na štafetu*“ se ve zpěvu střídaly dvě skupiny starších dětí, mladší zpívaly píseň celou.

S ukazováním nástupů nakonec hru zvládly a bylo vidět, že mají všichni z úspěchu radost. K oběma pěveckým hrám jsme se vraceli ještě v několika následujících dnech.

Pro děti byla nejtěžší pěvecká improvizace. Vytváření jednoduchých nápěvů v malém tónovém rozsahu činila i těm nejstarším velké potíže. Děti se styděly, většina z nich se nechtěla ani pokusit. Bylo vidět, že s pěveckou improvizací mají jen velmi malou zkušenost a bylo by třeba se jí více věnovat prostřednictvím pěveckých modelů (například 5-3, 5-6-3, 5-3-2-1), melodizace říkadel nebo her s hlasem (hlasy ptáků, volací popěvky, pozpěvování slov a sousloví).

Koordinaci hudby a dětského pohybu jsme rozvíjeli hudebně pohybovými činnostmi, které bych rozdělila do následujících skupin:

- vyjádření obsahu písně pohybem („*Pec nám spadla*“, „*Už je to uděláno*“)
- pohybové vyjádření hudebního kontrastu
- pohybová improvizace („*Tanec Rusalek*“, „*Medvědí chůze*“)
- hudebně pohybové hry („*Na strom*“, „*Na zajíce*“, „*Schovávaná před vlkem*“)
- hra na tělo (rytmická deklamace slov a sousloví - surovinové hrátky)

Obsah písně děti vyjadřovaly pohyby celého těla. Zařadili jsme podupy, podřepy, pohyby paží, chůzi i lehký běh ve vázaném kruhu. Tyto jednoduché prvky děti zvládly bez potíží a pomohly jim ke snazšímu zapamatování textu písní.

Hudební kontrast děti vyjadřovaly znázorněním různé intenzity deště ťukáním prsty na deštník. Přejít od slabého deštíku k vyjádření velkého lijáku děti bavilo natolik, že jsme si tuto činnost vyzkoušeli následně i s použitím dřevěné lavičky a kostek molitanové stavebnice. Rozlišovali jsme různé zvuky v závislosti na použitém materiálu.

S hudebním kontrastem se děti setkaly i při pohybové improvizaci, kdy vyjadřovaly smutnou a veselou náladu lidí během poslechu hudební ukázky. „Veselou“ část skladby nejčastěji znázorňovaly rychlým během a poskakováním, „smutnou“ část pomalou chůzí se svěšenou hlavou.

Lehkost, ladnost a tanečnost se děti pokusily vyjádřit při tanci Rusalek. K dispozici měly velké množství látek a šátků, které do pohybové improvizace zapojily. Některé děti tančily samostatně, jiné spolu v kruhu. Chlapci a některé mladší dívky vyjadřovali hudbu vyhazováním šátků do vzduchu nebo se snažili zahájit honičku. Po skončení hudební ukázky jsem zařadila „šátkovou honěnou“, aby si přišly na své i děti, které tanec příliš neoslovil.

Hudebně pohybové hry v sobě propojovaly prvky z oblasti hudební (hra na tělo, rozlišování příjemných a nepříjemných zvuků, rozpoznání hudebních nástrojů podle zvuku, zpěv slov na jednom tónu), pohybové (chůze v různém tempu, běh v prostoru, změny polohy těla, vytvoření skupin), tak i dramatické (metoda štronza nebo narativní pantomima). Pohybovými hrami se děti mimo jiné učily i vzájemné spolupráci, pomoci, toleranci a ohleduplnosti. To se velice pěkně projevilo například ve hře „*Na strom*“, při které starší děti ochotně pomáhaly mladším, pro které nebylo jednoduché zapamatovat si zvuk hudebního nástroje a spojit ho s příslušnou polohou těla. Děti si napovídaly nebo se vodily za ruce.

Tolerantní chování a schopnost ustoupit jsme si prověřili v pohybové hře s cestami. Výrazně se zde projevíly dominantní děti, kterým činilo potíže zastavit na křižovatce a dát přednost druhému. Chvilku odpočinku pak považovaly za trest, který je zdržuje od další cesty. Občas i se vztekem usedaly na zem. Po této činnosti jsem považovala za nutné zařadit reflexi o pocitech, které děti při hře zažívaly. Na konci jsme došli k názoru, že i občasné ustoupení druhému může člověku přinést příjemný pocit z toho, že udělal něco dobrého pro svého kamaráda.

Smysl pro rytmus jsme rozvíjeli rytmickou chůzí při pohybových hrách nebo nástrojovým doprovodem jednoduchých písní. Dobře nám k tomu posloužila i rytmická deklamace slov při surovinových hrátkách. Celá hra je podle obtížnosti rozdělena do několika variant. Variantu A a B si vyzkoušely všechny děti, variantu C – F pouze děti straší pěti let. Udržet pozornost a soustředěnost nebylo zvláště pro mladší děti jednoduché. Obtížně přecházely od poslední suroviny k první a bylo potřeba jim neustále na jednotlivé předměty ukazovat, aby se neztratily. Variantu E, při které byl každé surovině přiřazen pohyb, zvládly už jen děti hudebně nejrozvinutější. K doprovodu písně jsem vybrala variantu A, které se mohly zúčastnit i nejmladší děti. Některé rytmické ostinato udržely, jiné se v průběhu písně ztrácely.

K instrumentálním činnostem jsme použili rytmické i melodické nástroje Orffova instrumentáře, čtyřkanálkové foukací harmoničky a také netradiční předměty, které nám dobře posloužily k rozvoji rytmického citění (plastové kbelíky nebo kamínky). Rozvíjeli jsme:

- hudební tvořivost a představivost
- sluchové schopnosti – rozlišování zvuků, tónů a jejich vlastností
- rytmické citění
- jemnou motoriku a koordinaci pohybů
- schopnost vyjádřit vlastní pocity

- pěstování souhry a spolupráce
- soustředění a postřeh

Převážnou většinu lehkoovladatelných hudebních nástrojů děti znaly, jejich zvuk jim nebyl cizí stejně jako způsob hry.

Všechny doposud nabyté zkušenosti s nástroji jsme využili ve hře s hudební mřížkou, která zaujala všechny děti bez rozdílu věku. Tato činnost vyžadovala velké soustředění a dlouhodobější udržení pozornosti. Tříleté děti si vyzkoušely nejjednodušší variantu. Některé potřebovaly slovně napovědět ve chvíli, kdy měl zahrát jejich nástroj, starším dětem stačilo jen pozorně sledovat, na které políčko „medvěd“ vstupuje. Předškolní děti si zahrály i obrácenou variantu, při které dirigent střídavě ukazuje na jednotlivé hráče a „medvěd“ musí na základě zvuku rozpoznat příslušný nástroj a vstoupit na správné políčko. Vzhledem ke specifickému zvuku každého ze čtyř rytmických nástrojů nečinil ani tento způsob hry dětem potíže a většina z nich příslušný nástroj poznala. Obtížnější situace nastala, když zahrály současně dva nástroje. První z nich (zpravidla zvukově výraznější) děti většinou poznaly hned napoprvé, avšak k určení obou nástrojů bylo mnohdy potřeba tuto souhru několikrát opakovat.

Plastové kbelíky zastupující funkci bubnů jsme využili například při rytmickém doprovodu písní. Udržet metrum se dětem dařilo celkem úspěšně. Velmi je bavila rytmická deklamace slov z písně „*Komáři se ženili*“, kdy jsme použili hru „*Na otázku a odpověď*“. Skupina chlapců se střídala se skupinou děvčat a s pomocí slov si vzájemně odpovídaly. Vyzkoušely si různou intenzitu úderů a zjistily, že pomocí hry na kbelíky lze vyjádřit i různé nálady a pocity (ospalost, radost, zuřivost a podobně).

K doprovodu písně „*Komáři se ženili*“ jsme využili čtyřkanálové foukací harmoničky. Pro děti to byl nástroj neznámý, neměly s ním žádnou dřívější zkušenost. Samotné hře předcházela dechová a přípravná cvičení, kterým jsme věnovali několik dní. Poté se děti seznámily se způsobem hry na samotný nástroj. Pomocí barevných symbolů jsme zkoušeli sání i foukání. Nakonec jsme se pokusili o nástrojový doprovod písně, kterému předcházelo její dokonalé osvojení a hra na tělo. I opakované pokusy však nebyly příliš úspěšné. Hra na tento melodický nástroj je náročná i pro nejstarší děti a je třeba jí věnovat mnoho času. Děti i paní učitelky však zaujala natolik, že měly chuť se jí i v budoucnu nadále věnovat.

Aktivním vnímáním hudby, které bylo často spojeno s pohybovým doprovodem, hrou na tělo nebo hudební improvizací, se děti učily prožívat hudbu, rozvíjely hudební paměť, představivost a fantazii, seznamovaly se s hudebně vyjadřovacími prostředky a celkově tak podněcovaly svůj sluchový rozvoj.

Na základě poslechu děti vyjadřovaly náladu lesa, tančily jako víly, ztvárňovaly chůzi medvěda nebo rozpoznávaly hudebně výrazové prostředky, na které reagovaly pohybem nebo instrumentálním doprovodem. Vnímaly zvuky kolem sebe, rozlišovaly různou barvu hudebních nástrojů i běžných předmětů. Pokoušely se porozumět textům písní, které je posouvaly v pohádkovém příběhu vpřed.

K poslechu jsem dětem nabízela převážně živou hudbu zprostředkovanou hrou na klavír. Děti se však seznámily i s jinými hudebními nástroji: se zvonkohrou, zobcovou flétnou, foukací harmoničkou nebo nejrůznějšími rytmickými nástroji.

4.4.2.2 Průběh a hodnocení dramatických činností

V průběhu realizace se mi podařilo zařadit všechny metody dramatické výchovy uvedené v teoretické části práce. Některé z nich posouvaly pohádkový příběh kupředu, jiné naopak vybízely k zastavení a lákaly nás k zamyšlení nad jednáním a chováním jednotlivých postav. Na začátku každého dne jsem se snažila navodit přátelskou atmosféru ve třídě a pokusila se vytvořit takové prostředí, ve kterém by se děti cítily bezpečně, bez obav by se zapojovaly do jednotlivých činností a následně by pak své pocity a zážitky sdělovaly ostatním. Snažila jsem se mezi mnou a dětmi navodit pocit důvěry a ujistit je o správnosti každého jejich názoru, pokud bude v souladu s morálními hodnotami, ke kterým se je, jako pedagogové, snažíme vést.

„Když se řekne..., napadá mě....“ Tímto souvětím nejčastěji začíná *metoda asociačního kruhu* podněcující rozvoj představivosti a fantazie. Děti se s ní setkaly již v úvodu pohádkového příběhu, kdy postupně říkaly různé způsoby přemístění do říše fantazie. Mezi odpověďmi nechyběla jízda autem nebo autobusem, let raketou nebo podhrabání se pod zemí. Starší děti znaly pohádku o Arabele a kouzelné přemístovací předměty jako prsten nebo plášť. I přesto, že byly některé nápady úsměvné, všechny jsme je nakonec vyhodnotili jako možné.

Za pomoci rekvizit jsem se prostřednictvím *hry v roli* proměňovala v jednotlivé pohádkové postavy.

Záměrně jsem použila jednoduché kostýmní prvky, aby bylo o to víc zřejmé, že je vše jenom jako. V rolích jsem pak posouvala děj kupředu, ujasňovala situace, řídila a motivovala jednotlivé činnosti. Na konci jsem vždy ze sebe roli sňala a stala se opět paní učitelkou. Tyto proměny se dětem velmi líbily. Ve volných chvílích si půjčovaly jednotlivé doplňky a hrály si na dědečka, zajíce nebo medvěda.

Tuto metodu si vyzkoušely i děti. Během pohádky se několikrát proměnily v koblížky, odpočívaly na okně nebo se kutálely po cestičce. Dostávaly se však i do nepříjemných situací, kdy v roli vlka zažívaly pocit odmítnutí nebo v „kůži“ lišky odpovídaly na nepříjemné otázky ostatních. Opět bylo nezbytné na konci činnosti roli z dotyčného sejmout a dětem připomenout, že se jednalo pouze o hru.

Narativní pantomima nám pomohla spojit vyprávění s pantomimickým zobrazením děje. Prostřednictvím této metody děti „upekly“ koblížek. Tato párová činnost děti velice bavila, všichni ji s menší či větší dopomocí zvládli a užili si při ní mnoho legrace. Tělovou a pohybovou paměť jsme procvičili při překonávání jednotlivých překážek v rámci lesní procházky. Ve hře „Oživlý strom“ si děti i pohybově zaimprovizovaly.

Součástí narativní pantomimy je *simultánní pantomimická ilustrace*, se kterou se děti setkaly například v úvodní písničce „*Spolu jsme se potkali*“ nebo při *zaříkávadle* „*Otevírám les, navštívím ho dnes.*“ Zatímco písnička o společném setkání nabízí dětem prostor pro vymyšlení každodenní nové náplně práce, zaříkávadlo má své kouzlo ve fixované podobě a použila bych ho vždy při vstupu do skutečného nebo fiktivního lesa.

Prostřednictvím *metody improvizace* se děti pokoušely bez předchozí přípravy vymyslet a zahrát různé závěry pohádky. Improvizovaly ve dvojicích nebo trojicích a vžívaly se do role lišky, koblížka nebo dědečka. Vyzkoušely si tak rozhovor mezi dvěma i více postavami. Jejich řeč nebyla nijak připravená a plynula sama o sobě. Děti se učily spatra vymyšlet vhodné výrazy, které by co nejpřesněji vystihly jejich myšlenky a rozehrávaly kratší nebo delší situace směřující k určitému konci. Mezi sehranými závěry nechyběl ani ten nejznámější, kdy liška koblížek snědla a dědeček se vrátil domů s prázdnou. Děti vymyslely ale i jiné konce:

- liška koblížka nesnědla a spolu pak našli jiné jídlo v lese
- koblížek učinil lišce návrh, že se spolu vrátí do chaloupky a babička upeče obyčejný, nepohádkový koblížek, který by mohla liška sníst
- dědeček vezme pušku a lišku zastřelí
- koblížek lišku přepere

Techniku štronza si děti vyzkoušely hned několikrát, nejčastěji v rámci pohybových her. Zastavit své tělo na základě zvukového podnětu a vydržet chvíli bez pohnutí v určité poloze nebylo zvláště pro některé mladší děti vůbec jednoduché. Po zaznění zvukového signálu se snažily přiběhnout blíž ke mně nebo se alespoň přiblížit ke svému kamarádovi.

Dovednost štronza jsme pak zúročili v další dramatické technice, v *živém obraze*. Obraz šťastného a nešťastného člověka děti vyjadřovaly převážně obličejovou mimikou a širokými gesty rukama. Zobrazit „neštěstí“ se některým velice pěkně podařilo použitím dlaní na zakrytí obličeje nebo vytvořením „klubíčka“ v lehu na zemi. V živém obraze vydržely děti setrvat jen velmi krátkou chvíli, proto bylo potřeba obraz brzy ukončit zvukovým signálem. Podobně děti vyjadřovaly i pocity babičky a dědečka ze ztráty koblížka. Po ukončení živých obrazů následovala ihned *metoda ožvlého obrazu*, která spočívala ve sdělování pocitů ostatním prostřednictvím dalšího jednání. Děti v roli staroušek dělaly a říkaly to, co si myslí, že by babička a dědeček udělali dál.

„Co se teď asi s koblížkem stane? Co si teď sám ve světě počne?“ To jsou otázky, které dětem probíhaly hlavou při užití *metody vnitřních hlasů*. Pokusily se o hlubší prozkoumání a pochopení myšlení jednotlivých postav a tím se učily empatii a porozumění. Na chvíli si vyzkoušely roli myšlenek, vplížily se do hlavy babičky a dědečka a sdělovaly ostatním, co si asi tak staříci myslí. Snažila jsem se vést děti ke konkrétnímu vyjádření a popsání situace, do které by se mohl koblížek svým útekem dostat. Děti tak rozvíjely dovednost formulovat své vlastní myšlenky. Uvádím některé z odpovědí:

- koblížek by mohl zabloudit a plakat by
- objevil by se velký dinosaur a koblížka by sežral
- koblížek by spadl do velké díry a bolela by ho hlava nebo by si zlomil ruku

Podobným způsobem se děti vžily i do myšlenek lišky, která si stejně jako ostatní zvířátka chtěla na koblížkovi pochutnat.

Metodou horké židle jsme se pokusili o hlubší pochopení jednání lišky. Jedno z dětí v roli lišky usedlo na židli a odpovídalo na otázky ostatních:

- Jak ti je, když jsi teď sama?
- Proč jsi chtěla koblížka sníst?
- Myslíš si, že si s tebou budou chtít ostatní zvířátka hrát, když jsi taková?
- Myslíš, že je dobré nemít žádné kamarády?

Vytvořit otázku bylo i pro nejstarší děti velice obtížné a s formulací jsem jim musela hodně pomáhat. V „kúži“ lišky se postupně vystřídalo více dětí, žádné z nich nesetrvávalo v této negativní roli dlouho. Technika horké židle učí děti vytvářet smysluplné otázky a podporuje empatii. Zároveň rozvíjí schopnost pochopit jednání druhé postavy.

Pět posledních výše uvedených metod patří mezi velmi důležité dramatické techniky. Umožňují dětem prožít situace, na chvíli se zastavit a ujasnit si, co v danou chvíli jednotlivé postavy cítí a prožívají. Tuto zkušenost si pak děti nesou dál do života a mohou ji uplatnit při řešení různých emočních situací.

Celou pohádku uzavírala *metoda postojové osy*. Na základě předchozích zážitků a zkušeností se měly děti vyjádřit k osudu lišky. Tato hodnotící technika ukázala, že většina dětí by lišce její jednání odpustila. Našly se ale i děti, které nechtěly lišku zpět do lesa pustit, v její nápravu nevěřily a měly obavu z jejích dalších špatných činů. Rozvinula se zajímavá *diskuse*. Jejím vyústěním byla závěrečná *reflexe*, ze které jsme nakonec vyvodili, že nikdo z nás není neomylný a každý dělá chyby. Z těchto omylů je třeba se poučit a příště se jich vyvarovat. Na druhé straně je také důležité umět odpustit a poskytnout druhému možnost nápravy.

4.4.2.3 Celkové zhodnocení

Během 4 týdnů jsme s dětmi prošli celým pohádkovým příběhem o koblížkovi. Dětem byly nabídnuty rozmanité aktivity, do kterých se zapojovaly s nadšením a pozitivním očekáváním. Hudební činnosti, dramatické metody i aktivity z jiných oblastí byly záměrně vybrány tak, aby komplexně rozvíjely osobnost dítěte a to v přirozené dětské touze po objevování, tvoření a učení se něčemu novému.

ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo nahlédnout do oblasti hudebně dramatické výchovy dětí v mateřských školách, pomocí teoretických poznatků a praktických zkušeností nalézt vhodné metody práce a obohatit tak výchovně vzdělávací proces o vlastní hudebně dramatický program vycházející ze známé lidové pohádky „*O koblížkovi*.“

Východiskem byly teoretické poznatky z hudební a dramatické oblasti, které jsem zpracovala v první části práce. Nastínila jsem hudební vývoj dítěte v různých věkových etapách s důrazem na předškolní věk a analyzovala všechny čtyři složky hudební výchovy. V kapitole, která se zabývá dramatickou výchovou a jejím významem, jsem ze široké škály metod a technik vybrala a popsala ty nejvhodnější pro práci s předškolními dětmi. Hudební činnosti a dramatické metody jsem následně propojila s pohádkou, o jejímž významu, funkci a přínosu pojednává poslední kapitola teoretické části zakončená stručnou typologií tohoto literárního žánru.

Za jádro své práce považuji část praktickou. Podle literární předlohy pohádky Františka Bartoše „*Koblížek na vandře*“ jsem vytvořila metodický materiál pro učitele mateřských škol a zahrnula do něj činnosti z hudební, dramatické a literární oblasti. Cenné praktické zkušenosti jsem následně získala při zrealizování pohádkového programu ve dvou plzeňských mateřských školách. Ve velice přátelské atmosféře prošly děti celým příběhem a těšily se ze společné práce a pozitivních zážitků. Popis průběhu realizace a celkové zhodnocení z hlediska jednotlivých činností, metod a technik je součástí kapitoly, která celou práci uzavírá.

V závěru bych ráda vyslovila přání, aby se má práce stala nejen „studnicí nápadů“ pro ostatní pedagogy, ale zároveň posloužila i jako inspirace a výchozí materiál, který bude na základě realizace v mateřských školách zdokonalován a dál obohacován o nové, zajímavé, tvůrčí a zábavné činnosti nejen z oblasti hudební a dramatické.

RESUMÉ

The main aim of my thesis was to elaborate on the basis of the theoretical knowledge methodical material usable in pre-school education as part of thematic units. Using musical dramatic and literary elements to show the possibilities of interconnection of all areas of RVP PV with fairy tales and then to realize the whole project with pre-school children.

The thematic block develops the basic musical abilities and skills of the child. He places great emphasis on his personality and social development, contributes to the building of positive characteristics and collective emotional relationships. The basis of all activities is the own experience through which the child recognizes himself and gains experience that affects his personality and self-confidence.

The musically dramatic program was subsequently implemented in two nursery schools with the vision of its further use in pedagogical education.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- BARTOŠ, František. *Kytice*. Praha: Albatros. 1970.
- BARTOŠOVÁ, Marta. *Sedmero pohádek: pro děti předškolního věku (6 let): zpěv a klavír*. Praha: Panton. 1969.
- CÍLKOVÁ, Eva. *Hrajeme pohádky z celého světa*. Praha: Portál. 2010.
- ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál. 2006.
- ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros. 1990.
- HANUŠ, Jan. *Vteřiny v přírodě, op. 18: klavírní maličkosti: piano 2 ms*. Praha: Supraphon, 1982.
- HEVIER, Daniel. *Nevyplazuj jazyk na lva*. Praha: Albatros, 1986.
- Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol. I. díl pro 1.- 4. třídu*. Cheb: MUSIC CHEB. 1995.
- JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál. 2012.
- KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova. 2002.
- LADOVÁ, Alena. PROVAZNÍKOVÁ, Věra: *Pohádka o koblížkovi (omalovánky)*. Praha: Riosport, 1995.
- LANGSTEINOVÁ, Eva. Belo, FELIX. *Hudebná výchova pre 3. ročník základných škôl*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 1998.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe. 2006.
- MACHKOVÁ, Eva. *Jak se učí dramatická výchova*. Praha: Akademie múzických umění. 2007.
- MACHKOVÁ, Eva. *Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole*. Praha: Artama (IPOS). 1992.
- Nejkrásnější pohádkové písničky*. Praha: Albatros. 2006.
- NOVOTNÁ, Dana. *Tvořivá dramatika v MŠ. Vybrané kapitoly*. Univerzita J.E.Purkyně v Ústí nad Labem. 2010.
- PALANSKÁ, Jana. *Hádanky v prvouce*. Nový Bydžov: J.V. Print, 2001.
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický. 2004.
- SEDLÁK, František. VÁŇOVÁ, Hana. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum. 2013.

SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR. 1998.

SVOBODOVÁ, Eva. ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál. 2011.

ŠICHOVÁ, Zdeňka. *Zpívánky - malovánky*. Velké Bílovice: TeMi CZ, 2012.

ŠVEJDOVÁ, Hana. *Kůry, můry, ven, ať je krásný den*. Praha: Raabe, Dobrá škola. 2014.

ŠVEJDOVÁ, Hana. *Endele, bendele, tak i tak, budeme si spolu hrát*. Praha: Raabe, Dobrá škola. 2014.

TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. České Budějovice: Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích. 1992.

ULRYCHOVÁ, Irina. GREGOROVÁ, Vlasta. ŠVEJDOVÁ, Hana. *Hrajeme si s pohádkami: dramatická výchova v mateřské škole a na 1. stupni základní školy*. Praha: Portál. 2000.

VISKUPOVÁ, Božena. JISTEL, Petr. *Skřivánek: sborník písní pro mateřské školy s doprovodem klavíru, event. dalších (dětských) hudebních nástrojů*. Praha: Panton. 1983.

ZEZULA Jiří. JANOVSÁ Olga a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN. 1987.

ŽÁČEK, Jiří. *Proč se ten kůň tolik směje a další říkanky*. Praha: Fragment. 2014.

Elektronické zdroje

BENEŠOVÁ, Zdeňka. *Z pohádky do pohádky*. Metodický portál: články [online]. [cit. 2017-10-10].

Dostupné:http://docs.google.com/gview?url=https://clanky.rvp.cz/wpcontent/upload/prilohy/2266/motivacni_prvky.pdf&embedded=true&TB_iframe=true&height=600&width=1000

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha 1: Pohádka „*Koblížek na vandře*“

Příloha 2: Píseň „*Spolu jsme se potkali*“

Příloha 3: Píseň „*Krajina zázraků*“

Příloha 4: Píseň „*Pec nám spadla*“

Příloha 5: Píseň „*Už je to uděláno*“

Příloha 6: První výňatek z hudební pohádky „*O koblížkovi*“

Příloha 7: Druhý výňatek z hudební pohádky „*O koblížkovi*“

Příloha 8: Píseň „*Kudy, kudy, kudy cestička*“

Příloha 9: Skladba „*Les*“

Příloha 10: Třetí výňatek z hudební pohádky „*O koblížkovi*“

Příloha 11: Píseň „*Zajíček*“

Příloha 12: Píseň „*Běžel tudy zajíček*“

Příloha 13: Čtvrtý výňatek z hudební pohádky „*O koblížkovi*“

Příloha 14: Skladba „*Medvěd*“

Příloha 15: Píseň „*Komáři se ženili*“

Příloha 16: Píseň „*Sedí liška pod dubem*“

Příloha 17: Pátý výňatek z hudební pohádky „*O koblížkovi*“

Příloha 1: Pohádka „*Koblížek na vandře*“

Žil – byl stařeček se stařenkou. Jednou poprosil stařeček: „Usmaž mi, stařenko, koblížek!“

„Usmažit jak usmažit, ale z čeho? Mouka není!“

„Ech, stařenko, pomeť po sýpce, poškrab po truhlách, však se jí trochu nashledá!“

Stařenka tak udělala: nametla, naškrabala dvě hrsti mouky, zamísila těsto smetanou, udělala koblíh, usmažila ho na másle a položila ho na okno vychladnout.

Omrzelo se koblížku ležet: skutálel se z okna na náspu, z náspy na trávu, z trávy na cestu – a kutálel se po cestě. Kutálel se koblížek po cestě a naproti němu zajíc: „Koblížku, koblížku, já tě sním!“

„Ne, nejez mne, zajíčku, raději poslouchej, jakou ti zazpívám písničku.“ Zajíc uši pozdvihl a koblížek zazpíval:

„ Já koblížek, koblížek,
po sýpce metený,
po truhlách škrabaný,
smetanou mísený,
na másle smažený,
na okénku chlazený.
Já od dědouška utekl,
já od babičky utekl:
od tebe, zajíčku, netěžko utéci.“

I kutálel se koblížek dále, sotva ho zajíc ještě zahlédl.

Kutálel se koblížek po pěšince v lese, a naproti němu šerý vlk: „Koblížku, koblížku, já tě sním!“

„Nejez mne, šerý vlku, já ti zazpívám písničku.“ A koblížek zazpíval:

„ Já koblížek, koblížek,
po sýpce metený,
po truhlách škrabaný,
smetanou mísený,
na másle smažený,
na okénku chlazený.

Já od dědouška utekl,
já od babičky utekl,
já od zajíčka utekl:
od tebe, vlku, netěžko utéci.“

Kutálel se koblížek dále, sotva ho vlk ještě zahlédl.

Kutálel se koblížek lesem, a naproti němu medvěd jde, chrastí láme, křoví k zemi šlape: „Koblížku, koblížku, já tě sním!“

„A kdež bys ty mne, nemotoro, snědl! Poslouchej raději mou písničku!“ Koblížek zazpíval a medvěd rozchlípl uši:

„Já koblížek, koblížek,
po sýpce metený,
po truhlách škrabaný,
smetanou mísený,
na másle smažený,
na okénku chlazený.
Já od dědouška utekl,
já od babičky utekl,
já od zajíčka utekl,
já od vlka utekl:
od tebe, medvěde, pod hory uteču.“

I kutálel se koblížek, medvěd ho sotva ještě zahlédl.

Kutálel se koblížek a jemu naproti liška. „Vítej, koblížku! Jaký jsi hezounký, červeňounký!“ Koblížek byl rád, že ho pochválili, i zazpíval svou písničku a liška poslouchá a pořád blíže se přikrádá:

„Já koblížek, koblížek,
po sýpce metený,
po truhlách škrabaný,
smetanou mísený,
na másle smažený,
na okénku chlazený.
Já od dědouška utekl,

já od babičky utekl,
já od zajíčka utekl,
já od vlka utekl
já od medvěda utekl:
od tebe, liško, netěžko utěci!“

„Překrásná písnička,“ pravila liška, „ale je to bída, holoubku, já jsem už stará – nedoslýchám. Sedni si mi na hubu a zapěj ještě jednou!“

Koblížek se zaradoval, že mu písničku pochválili, přihnul se lišce na tlamu a zazpíval: „Já koblížek, koblížek...“ A liška ham! a snědla ho.⁵⁷

---

⁵⁷ BARTOŠ, František. *Kytice*. Praha: Albatros. 1970.

Příloha 2: Píseň „Spolu jsme se potkali“⁵⁸

Spolu jsme se potkali

hudba: Božena Viskupová
text: Eva Svobodová, Hana Švejdrová

The musical score is written in 4/4 time and consists of three systems. Each system has a vocal line (Hlas) and a piano accompaniment line (Zvonkohra). The first system (measures 1-5) has a vocal melody starting on G4 and moving stepwise up to D5, with lyrics 'Spo-lu jsme se pot-ka-li, ru-ce jsme si po-da-li, až se dá-me'. The piano accompaniment consists of a steady bass line of G2, A2, B2, C3. The second system (measures 6-10) has a vocal melody starting on G4, moving up to D5, then down to G4, with lyrics 'do-hro-ma-dy, tak nám bu-de do-bře ta-dy, bu-de-me si hrát'. The piano accompaniment consists of a steady bass line of G2, A2, B2, C3. The third system (measures 11-12) has a vocal melody starting on G4, moving up to D5, then down to G4, with lyrics 'a vše - chno zkou - mat.'. The piano accompaniment consists of a steady bass line of G2, A2, B2, C3.

Chords: C, G, C, G7, C, G7, C, G7, C, Emi, A7, C7, F, Emi, G7, C

Measures: 1-5, 6-10, 11-12

⁵⁸ VISKUPOVÁ, Božena. JISTEL, Petr. *Skřivánek: sborník písní pro mateřské školy s doprovodem klavíru, event. dalších (dětských) hudebních nástrojů*. Praha: Panton.1983.

ŠVEJDOVÁ, Hana. *Endele, bendele, tak i tak, budeme si spolu hrát*. Praha: Raabe, Dobrá škola. 2014.

Příloha 3: Píseň „Krajina zázraků“⁵⁹

Krajina zázraků

Hudba: Belo Felix
Text: Daniel Hevier

učitelka

D   G   D   G

děti

učitelka

E7   A7   D   E7

děti

učitelka

A7   D

děti

⁵⁹ LANGSTEINOVÁ, Eva., Belo. FELIX. *Hudebná výchova pre 3. ročník základných škôl*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 1998. Úprava: Petra Pániková

Příloha 4: Píseň „*Pec nám spadla*“⁶⁰

Pec nám spadla

lidová

Musical score for the song "Pec nám spadla". It consists of two staves of music in 2/4 time. The first staff has five measures, each starting with a "Bl" marking above the staff. The lyrics are: "Pec nám spad - la, pec nám spad - la, kdo - pak nám ji po - sta - ví, sta - rý pe - cař Za - vo - lá - me na dě - deč - ka, ten má vel - ké kla - di - vo, dá do to - ho". The second staff starts at measure 6 and has three measures. The markings above are "Bl (Bl) (Bl) (Bl) Bl(Bs) Bl (Bl) (Bl)". The lyrics are: "ne - ní do - ma a mla - dý to ne - u - mí, čty - ři rá - ny bum a už je ho - to - vo." The "Bl" marking is above the first measure, and "(Bl)" is above the next three measures. "Bl(Bs)" is above the fifth measure, and "Bl (Bl) (Bl)" are above the final three measures.

Místa úderu na plastové kbelíky jsou v písni označeny následovně:

Bl = úder lehce prsty o okraj kbelíku

Bs = úder silně celou dlaní do středu kbelíku

Označení bez závorky je platné pro obě dvě sloky, označení v závorce platí pouze pro druhou sloku písně.

Příloha 5: Píseň „*Už je to uděláno*“⁶¹

Už je to uděláno!

česká lidová

Musical score for the song "Už je to uděláno!". It consists of two staves of music in 2/4 time. The first staff has seven measures. The lyrics are: "Už je to u - dě - lá - no, už je to ho - to - vo. Sta - rou pec jsme o - pra - vi - li, bu - de - me péct". The second staff starts at measure 8 and has one measure. The lyrics are: "na - no - vo." The "8" marking is above the first measure of the second staff.

⁶⁰ ŠICHOVÁ, Zdeňka. *Zpívánky - malovánky*. Velké Bílovice: TeMi CZ. 2012.

⁶¹ *Nejkrásnější pohádkové písničky*. Praha: Albatros. 2006.

Příloha 6: První výňatek z hudební pohádky „O kobližkovi“⁶²

hudba: Marta Bartošová
text: Zdeňka Benešová

Musical score for the first system of the song. It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is in 2/4 time and has the lyrics: "Ko-blí-žek si u-sma-ži-li, na o-kén-ko chla-dit da-li, pak ba-bič-ka s dě-deč kem". The piano accompaniment features a simple harmonic structure with chords in the right hand and a bass line in the left hand.

Musical score for the second system of the song, starting at measure 7. The vocal line continues with the lyrics: "us - nu - li před do - meč kem.". The piano accompaniment continues with the same harmonic structure as the first system.

⁶² BARTOŠOVÁ, Marta. *Sedmero pohádek: pro děti předškolního věku (6 let) : zpěv a klavír*. Praha: Panton.1969.

BENEŠOVÁ, Zdeňka. *Z pohádky do pohádky*. Metodický portál: články [online]. [cit. 2017-10-10]. Dostupné z:http://docs.google.com/gview?url=https://clanky.rvp.cz/wpcontent/upload/prilohy/2266/motivacni_prvky.pdf&embedded=true&TB_iframe=true&height=600&width=1000

Příloha 7: Druhý výňatek z hudební pohádky „O koblížkovi“⁶³

hudba: Marta Bartošová
text: František Hrubín

A kob-lí-žek hop! Ku-tá-lí se po zá-pra-ží, hopky přes příkop! Hop! Hop!

Příloha 8: Píseň „Kudy, kudy, kudy cestička“⁶⁴

Kudy, kudy, kudy cestička

česká

C G7 Adim C G7 C G7 Adim C
Ku-dy, ku-dy, ku-dy ces-tič-ka do mé-ho le-síč-ka, ku-dy, ku-dy, ku-dy ces-tič-ka

7 G7 C G7 C G7 C G7 Adim
do le-síč-ka. Ne-be je na-de-mnou, tra-vič-ka po-de-mnou, tu-dy, tu-dy, tu-dy

14 C G7 C
ces-tič-ka do le-síč-ka.

⁶³ BARTOŠOVÁ, Marta. *Sedmero pohádek: pro děti předškolního věku (6 let): zpěv a klavír*. Praha: Panton. 1969.

⁶⁴ Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol. I. díl pro 1.- 4. třídu. Cheb: MUSIC CHEB. 1995.

Příloha 9: Skladba „Les“⁶⁵

Lento, rubato

Poco animato

Tempo I.

H 2031

⁶⁵ HANUŠ, Jan. *Vteřiny v přírodě, op. 18: klavírní maličkosti: piano 2 ms.* Praha: Supraphon, 1982. s. 10,11.

Příloha 10: Třetí výňatek z hudební pohádky „*O koblížkovi*“⁶⁶

hudba: Marta Bartošová
text: František Hrubín

Musical score for the first system of 'O koblížkovi'. It features a vocal line in treble clef and a piano accompaniment in grand staff (treble and bass clefs). The time signature is 2/4. The lyrics are: Za kob-líž-kem dě-de-ček, před kob-líž-kem ko-pe-ček, za ko-peč-kem

Musical score for the second system of 'O koblížkovi'. It features a vocal line in treble clef and a piano accompaniment in grand staff. The time signature is 2/4. The lyrics are: če - ká za - jíc.

Příloha 11: Píseň „*Zajíček*“⁶⁷

Zajíček

hudba: Karel Hába
text: Jan Jelínek

Musical score for the first system of 'Zajíček'. It features a vocal line in treble clef. The time signature is 3/8. The lyrics are: Za - jí-čku v le - sí - čku, co - pak dě - láš? Bě - há - vám, ská - ká - vám, tu - hle mne
Za - jí-čku, v po - lí - čku, co - pak to jíš? Tra - vi - čku, ho - ší - čku, však ty to

Musical score for the second system of 'Zajíček'. It features a vocal line in treble clef. The time signature is 3/8. The lyrics are: máš.
víš.

⁶⁶ BARTOŠOVÁ, Marta. *Sedmero pohádek: pro děti předškolního věku (6 let): zpěv a klavír*. Praha: Panton. 1969.

⁶⁷ LIŠKOVÁ, Marie. *Zpíváme si s dětmi*. Praha: Grada. 2005. s. 15.

Příloha 12: Píseň „Běžel tudy zajíček“⁶⁸

Běžel tudy zajíček

Lidová píseň z Čech

G D G C D G

Hlas

Bě - žel tu - dy za - jí - ček. Hou - py, hou - py.
 Ne - sl py - tel žem - li - ček. Hou - py, hou - py.

Dřívka

Činel

Příloha 13: Čtvrtý výňatek z hudební pohádky „O koblížkovi“⁶⁹

hudba: Marta Bartošová
 text: František Hrubín

Na más - le jsem pěk - ně zpí - val, dě - da ved - le hla - dy zí - val, a já z ok - na
 a když si mě u - sma - ži - li, na ok - no mě po - lo - ži - li,

6
 hop! Ku - tá - lím se po zá - pra - ži, hop - ky přes pří - kop! Hop! Hop!

⁶⁸ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe. 2006. s. 117.

⁶⁹ BARTOŠOVÁ, Marta. *Sedmero pohádek: pro děti předškolního věku (6 let): zpěv a klavír*. Praha: Panton. 1969.

Příloha 14: Skladba „Medvěd“⁷⁰

MEDVĚD Vladimír Rebikov

Andante *pesante (těžce)*

Klavír *mf*

⁷⁰ ZEZULA, Jiří. JANOVSÁ, Olga a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN. 1987. s. 364.

Komáři se ženili

lidová píseň z Moravy

The musical score is written in 2/4 time and consists of three staves. The lyrics are written below the notes. Harmonic markers are placed above the notes: blue circles (C), red inverted triangles (G7), red circles, green circles, and blue circles. The lyrics are: Ko-má-ři se že-ni-li, bzum, bzum, že-ni-li, kap-ky ví-na ne-mě-li, Při-le-těl k nim sla-ví-ček, bzum, bzum, sla-ví-ček, při-nes ví-na žej-dlí-ček, bzum, bzum, ne-mě-li. Ko-má-ři se že-ni-li, že-ni-li, kap-ky ví-na bzum, bzum, žej-dlí-ček. Při-le-těl k nim sla-ví-ček, sla-ví-ček, při-nes ví-na ne-mě-li. žej-dlí-ček.

legenda:

-

 .... pomocné značky pro hru na foukací harmoničky
-
 červený otvor harmoniky – fouknutí dovnitř
  -
 červený otvor harmoniky – sání do sebe
  -
 modrý otvor harmoniky – fouknutí dovnitř
  -
 zelený otvor harmoniky – fouknutí dovnitř

⁷¹ LIŠKOVÁ, Marie. *Zpíváme si s dětmi*. Praha: Grada. 2005. s. 87.

Příloha 16: Píseň „*Sedí liška pod dubem*“⁷²

Sedí liška pod dubem

lidová píseň z Čech

D A D D A

Se-dí liš-ka pod du-bem, má piš-tal-ku a bu-ben. Na piš-tal-ku pís-ká a na bu-ben

8 D

třís - - ká.

⁷² BARTOŠOVÁ, Marta. *Sedmero pohádek: pro děti předškolního věku (6 let): zpěv a klavír*. Praha: Panton.1969.

Příloha 17: Pátý výňatek z hudební pohádky „O koblížkovi“⁷³

Ba - bič - ko, ba - bič - ko, to je na - še zla - tíč - ko, teď už mám hlad
ve - li - ký, dal bych si kned - lí - ky.
Před chvi - lin - kou hla - dy zí - val, proč by si teď ne - zaz - pí - val, ba - bič - ka tě
kob - líž - ku, ne - sma - ži - la pro liš - ku!

⁷³ BARTOŠOVÁ, Marta. *Sedmero pohádek: pro děti předškolního věku (6 let): zpěv a klavír*. Praha: Panton.1969. Úprava: Petra Páníková